

Sisällys

❖ Heikkenevä taloussuhdanne ja matalan korkotason ympäristö varjostavat Suomen pankkisektorin näkymiä – kotitalouksien korkea velkaantuneisuus voi voimistaa shokkeja.....	3
❖ Suomen pankkisektorin vakavaraisuussuhteet heikkenivät mutta pysyivät edelleen eurooppalaista keskitasoa vahvempina	4
❖ Ylimääräisten pääomapuskurien laskutrendi jatkui.....	6
❖ Suomen pankkisektorin omavaraisuusaste hieman eurooppalaista keskitasoa parempi – tulevan vähimmäisvaatimuksen arvioidaan kasvattavan pääomavaateita maltillisesti	7
❖ Pankkitoiminnan pääomavaatimusten kasvu heikensi rahoitus- ja vakuutusryhmittymien vakavaraisuussuhdetta	8
❖ Heikentyneet tuotot ja alkuvuoteen ajoittuvat kulut söivät kannattavuutta – pankkien kannattavuusnäkymät melko optimistisia riskikyselyn mukaan	9
❖ Korkokate muodostaa edelleen puolet sektorin tuotoista	10
❖ Pankkisektorin taseen rakenteessa ei muutoksia alkuvuonna.....	11
❖ Suomen pankkisektorin tehokkuus hieman eurooppalaista keskitasoa parempi – pankkisektorin ulkopuolinen kilpailu lisääntyy	12
❖ Kotitalouksien velkaantumisaste kääntyi uudelleen nousuun alkuvuonna 2019	13
❖ Toimintaympäristön kohonneet riskit eivät ole vielä vaikuttaneet ongelmalainojen määrään.....	14
❖ Järjestämättömien luottojen määrissä ja muutoksissa huomattavia eroja eri sektorien ja toimialojen välillä	16
❖ Kiinteistömarkkinalähtöiset riskit kasvaneet	17
❖ Luotonantostandardien odotetaan pääsääntöisesti pysyvän ennallaan – asuntoluottojen ehdoissa havaittavissa merkkejä löystymisestä	17
❖ Likviditeettireservien laatu hyvä	17
❖ Pysyvän varainhankinnan vaatimuksen (NSFR) soveltaminen alkaa kesäkuussa 2021.....	18
❖ Riippuvuus markkinavarainhankinnasta Suomen pankkisektorilla EU-alueen korkeimpia – markkinavarainhankinnan merkityksen odotetaan korostuvan entisestään	18
❖ Katetut joukkolainat kasvattavat taseen sitoutuneisuutta ja lisäävät pankkien ja asuntomarkkinoiden kytkeytyneisyyttä	20
❖ Markkinariskin pääomavaatimuksen osuus kaikista pääomavaateista maltillinen	21
❖ Korkoriski muissa valuutoissa merkittävä.....	21
❖ Kuvioliite	23

Kirjoittajat

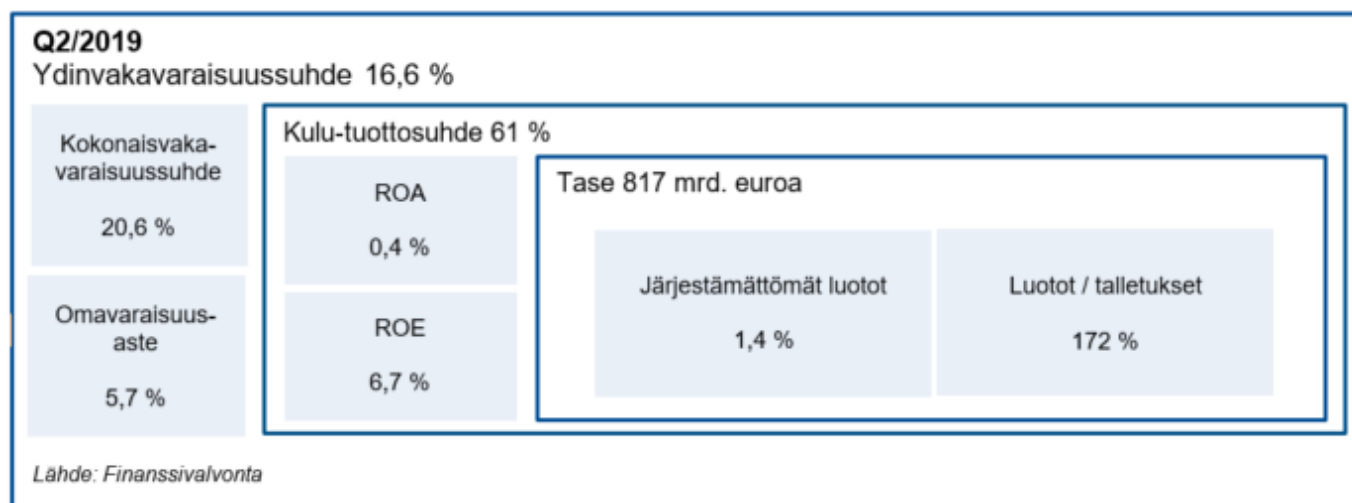
- ❖ Arttu Kiviniemi, finanssianalytikko
- ❖ Sinikka Taskinen, finanssianalytikko

Pankkisektorin vahva vakavaraisuus suojaa toimintaympäristön kohonneilta riskeiltä

18.9.2019 Julkinen

2 (33)

- ❖ Olli Mattinen, finanssianalyttikko
 - ❖ Torsten Groschup, johtava riskiasiantuntija
 - ❖ Marjo Risku, johtava riskiasiantuntija
-

Heikkenevä taloussuhdanne ja matalan korkotason ympäristö varjostavat Suomen pankkisektorin näkymiä – kotitalouksien korkea velkaantuneisuus voi voimistaa shokkeja

Suomen talouden kasvu ohitti suhdannehuippunsa vuonna 2018. Bruttokansantuote kasvoi vuonna 2018 (+1,7 %) selvästi sekä edellisvuotta (+3,0 %) että aiemmin odotettua (+2,3 %) hitaammin. Tuoreimpien ennusteiden valossa Suomen talouden kasvuvauhdin odotetaan hidastuvan 1,2–1,6 prosenttiin vuonna 2019 ja 0,5–1,5 prosenttiin vuonna 2020. Talouskasvun odotetaan nojaavan pitkälti yksityiseen kulutukseen ja investointeihin¹. Kotitalouksien ostovoimaa ja siten myös kulutusnäkymiä tukevat erityisesti positiivinen työllisyyskehitys ja käytävissä olevien tulojen kasvu. Toisaalta myös matalana pysyttelevät korot parantavat sekä kotitalouksien kulutus- että yritysten investointiedellytyksiä.

Suomen ja koko euroalueen talouden kasvunäkymiä varjostavat erityisesti maailmantalouden kehitykseen liittyvät epävarmuustekijät, joiden seurauksena euromaiden kasvuennusteita on korjattu laaja-alaisesti alaspäin vuoden 2019 aikana. Merkittävimmät Suomen talouden ja erityisesti viennin kehitystä uhkaavat alasuuntaiset riskit liittyvät kansainvälisen kaupan jännitteiden kärjistymiseen, Suomen päävientimarkkinoiden talouskasvun odotettua nopeampaan tai pidempiaikaiseen jäähtymiseen sekä Britannian sopimuksettomaan EU-eroon. Yhdysvaltojen ja Kiinan välisten kauppajännitteiden kiristymisen sekä Suomen tärkeimmän kauppakumppanin Saksan talouden supistuminen vuoden 2019 toisella neljänneksellä ovat viime aikoina synkentäneet talouden näkymiä ja lisänneet epävarmuutta entisestään.

Kansainväliseen toimintaympäristöön liittyvien ja erityisesti Suomen viennin kehitystä uhkaavien riskien lisäksi yritysten ja kotitalouksien luottamuksen heikentyminen varjostaa myös yksityistä kulutus- ja investointikysyntää. Elinkeinoelämän keskusliiton tuoreimman suhdannebarometrin² mukaan yritysten suhdanneodotusten laskutrendi jatkui kaikilla päätoimialoilla heinäkuussa. Vastaavasti Tilastokeskuksen julkaisema kuluttajien luottamusindikaattori³ heikentyi jyrkästi kesäkuussa ja pysyi selvästi negatiivisena myös heinä- ja elokuussa. Erityisesti kuluttajien odotukset Suomen talouden kehityksestä ovat olleet viime kuukausina hyvin pessimistiset.

¹ Ks. esim. [Suomen Pankin](#) ja [Euroopan komission](#) tuoreimmat talousennusteet

² EK: [suhdannebarometri, heinäkuu 2019](#)

³ TK: [kuluttajien luottamus](#)

Finanssivalvonnan kesällä 2019 toteuttaman riskikyselyn¹ tulosten mukaan suurin osa suomalaisista pankeista pitää tällä hetkellä juuri talouden kehitystä toimintaympäristön merkittävimpänä riskinä (Kuvio 16, kuvioliite). Talouden odotettua nopeampi heikentyminen ja luottamuksen lasku voisivat heikentää yksityisen sektorin luoton- ja muiden pankkipalvelujen kysyntää ja siten myös pankkien kannattavuutta. Kansainväliseen talouskehitykseen tai kauppasuhteisiin liittyvien keskeisimpien alasuuntaisten riskien realisoituminen voisi johtaa myös varallisuushintojen voimakkaaseen laskuun ja riskilisten äkilliseen uudelleenhinnoitteluun, mikä voisi suorien arvostustappioiden lisäksi kiristää pankkien markkinavarainhankinnan kustannuksia ja heikentää näin myös kannattavuutta ja supistaa pankkien luotonantoa.

Äkillisesti heikkenevä taloussuhdanne tai mahdollinen rahoitusolojen nopea kiristyminen voisi vaikuttaa negatiivisesti myös kotitalouksien ja yritysten velanhoitokykyyn, mikä asettaisi nousupainetta myös luottojen arvonalentumisille, jotka ovat pysytelleet erittäin matalalla tasolla jo useamman vuoden. Kotitalouksien korkea ja vuoden 2019 ensimmäisellä neljänneksellä uudelleen nousuun kääntynyt velkaantuneisuus² pienentää kotitalouksien liikkumavaraa ja häiriönsietokykyä talouden stressiskenaarioissa. Riskinä on erityisesti, että lainanhoitokustannusten noustessa tai tulojen laskiessa kotitaloudet supistaisivat kulutustaan, mikä voimistaisi taloussuhdanteen heikkenemistä entisestään ja saattaisi näin myös kasvattaa pankkien luottotappioita.

Talouskehitykseen liittyvien riskien ja epävarmuustekijöiden lisäksi ja osittain niiden vuoksi pankkien kannattavuusnäkyviä varjostavat myös odotukset matalien korkojen jakson pitkittymisestä. Heikkenevien talousnäkymien ja vaikean inflaatiokehityksen seurauksena maailman merkittävimmät keskuspankit ovat keventäneet tai niiden odotetaan keventävän rahapolitiikkaansa, minkä seurauksena esimerkiksi suomalaisten asuntoluottojen yleisin viitekorko, 12 kuukauden euribor, on painunut historiallisen matalalle tasolle alle -0,3 prosenttiin. Rahapolitiikkaa koskevien odotusten lisäksi myös voimakas kilpailu ylläpitää alhaista korkotasoa ja kaventaa marginaaleja erityisesti asuntoluottomarkkinoilla. Suomalaisten pankkien uusien asuntoluottojen keskimääräinen marginaali on laskenut tasaisesti vuodesta 2013 lähtien ja on tällä hetkellä EU-alueen alhaisin³. Finanssivalvonnan riskikyselyn mukaan suomalaiset pankit pitävät matalan korkotason ympäristöä toiseksi merkittävimpänä toimintaympäristöön liittyvänä riskitekijänä.

Matalan korkotason lisäksi pankkien kannattavuuspaineita lisäävät kuluttajaluottamuksen laskun myötä heikentyneet odotukset kotitalouksien luotonkysynnästä. Finanssialan julkaiseman pankkibarometrin⁴ mukaan kotitalouksien luotonkysynnän arvioidaan olleen alkuvuonna 2019 sekä viime vuotta että pitkän aikavälin keskiarvotasoa heikompaa, minkä lisäksi kysynnän heikentymisen odotetaan myös jatkuvan.

Suomen pankkisektorin vakavaraisuussuhteet heikkenivät mutta pysyivät edelleen eurooppalaista keskitasoa vahvempina

Suomen pankkisektorin⁵ ydin- ja kokonaisvakavaraisuussuhteet heikkenivät vuoden 2019 ensimmäisellä puoliskolla (Kuvio 1). Vakavaraisuussuhteiden heikkenemistä selittivät erityisesti yritysluotonannon kasvu sekä vuoden 2019 ensimmäisellä neljänneksellä toteutunut yksittäinen yritysosto (Kuvio 2). Suomen pankkisektorin riskiperusteiset vakavaraisuussuhteet pysyivät heikkenemisestään huolimatta EU-alueen pankkien keskimääräistä tasoa vahvempina (Kuvio 17 ja Kuvio 18, kuvioliite). EU-maiden pankkien kokonaisvakavaraisuussuhteiden jakauma osoittaa myös, että Suomen pankkisektorilla on vakavaraisuussuhteiltaan heikompia pankkeja selvästi keskimääräistä vähemmän. Esimerkiksi pankkien, joiden

¹ Kyselyyn vastasivat kaikki suomalaiset luottolaitosryhmät sekä Danske Bankin ja Svenska Handelsbankenin Suomen sivuliikkeet. Vastaajien kokonaismäärä oli 13.

² TK: [rahoitustilinpito 2019, 1. vuosineljännes](#)

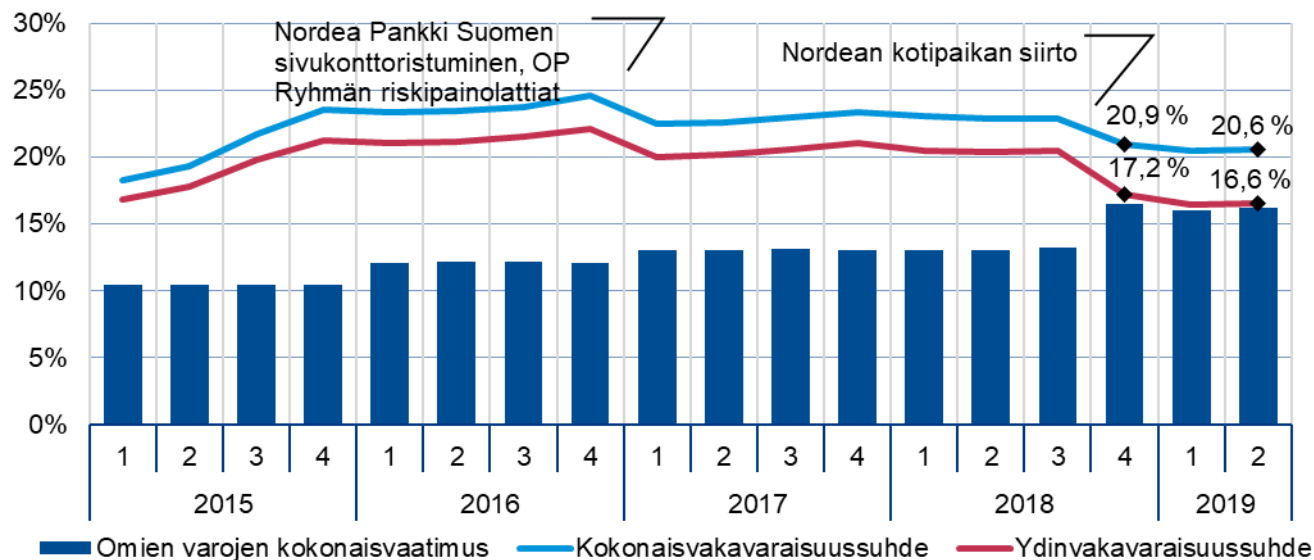
³ EKP: [rahalaitosten korkotilastot](#)

⁴ FA: [pankkibarometri II/2019](#)

⁵ Suomalaiset talletuspankkiryhmät ja talletuspankkiryhmiin kuulumattomat luottoyhteisöt

kokonaisvakavaraisuussuhde alittaa 16 %, suhteellinen osuus on Suomen pankkisektorilla EU-alueen yhdeksänneksi pienin (Kuvio 19, kuvioliite).

Kuvio 1. Suomen pankkisektorin vakavaraisuussuhteet ja -vaatimukset

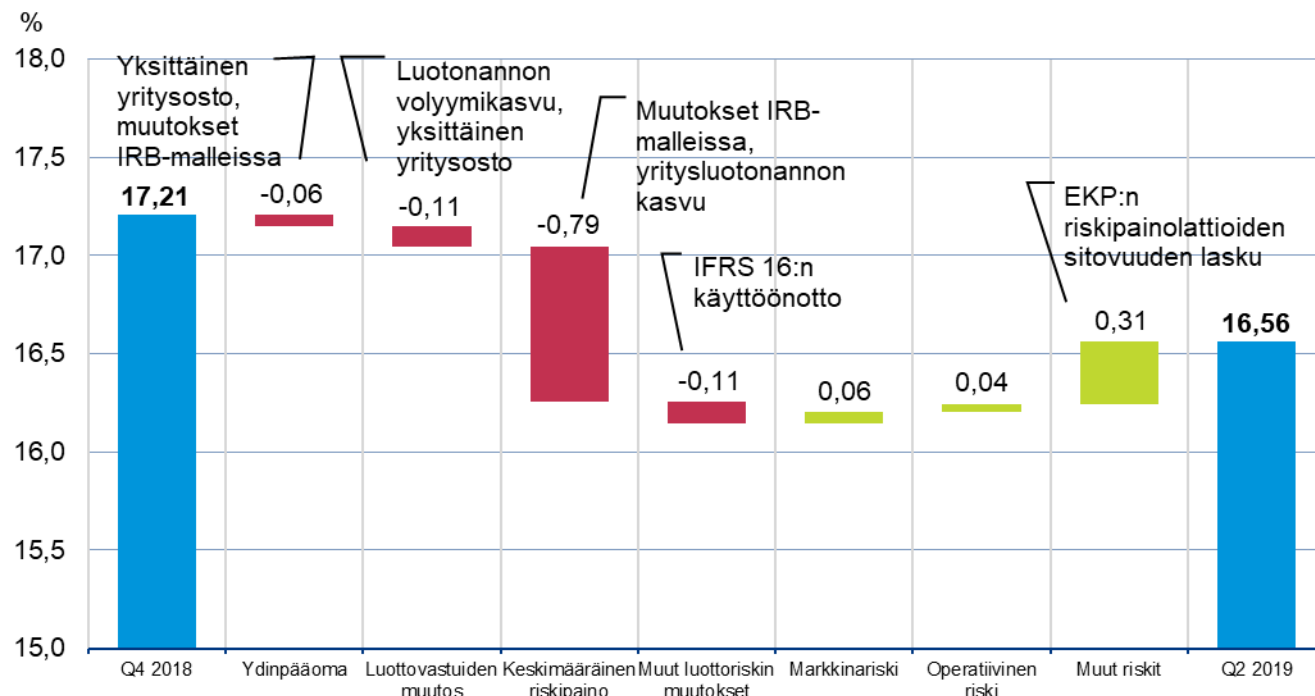
Lähde: Finanssivalvonta

Yritysluotonanto jatkui vuoden 2019 ensimmäisellä puoliskolla vilkkaana ja kasvoi noin 2,9 prosentilla vuodenvaihteen tilanteeseen verrattuna. Yritysluottojen volyymikasvun lisäksi yritysluottojen suhteellinen osuus luottokannasta kasvoi, mikä nosti luottovastuiden keskimääräistä riskipainoa ja heikensi näin myös vakavaraisuussuhteita. Luotonanto kasvoi erityisesti hallinto- ja tukipalveluissa, teollisuudessa sekä ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan sektorilla. Yritysluotonannon kasvun lisäksi vakavaraisuussuhteita heikensi norjalaisten kotitalousluottojen voimakas kasvu, mitä selitti erityisesti Nordean alkuvuonna 2019 toteuttama Gjensidige Bankin hankinta. Vuoden 2019 alussa voimaan astunut IFRS 16 -kirjanpitostandardi¹ kasvatti myös pankkisektorin riskipainotettuja eriä ja heikensi vakavaraisuussuhteita hieman.

Pankkisektorin luottovastuiden keskimääräistä riskipainoa kohotti yritysluotonannon kasvun lisäksi myös kiinteistövakuudellisten vähittäisvastuiden pääomavaateiden laskennassa sovellettavien sisäisten mallien (IRB-mallit) muutokset. Kiinteistövakuudellisten vähittäisvastuiden riskipainoja nostivat erityisesti Euroopan keskuspankin (EKP) vakavaraisuuslaskennan sisäisiä malleja koskevan arviointihankkeen (Targeted Review of Internal Models, TRIM) yhteydessä OP Ryhmälle asettamat riskipainokorotukset. Kiinteistövakuudellisten vähittäisvastuiden keskimääräisen riskipainon kasvun myötä EKP:n OP Ryhmän vähittäisvastuille vuonna 2017 asettamien riskipainolattioiden vakavaraisuusvaikutus puolestaan supistui huomattavasti, minkä vuoksi TRIM-päätöksen mukaisilla mallimuutoksilla ei juurikaan ollut tosiasiallista vaikutusta pankkisektorin vakavaraisuussuhteisiin.

¹ IFRS 16 Vuokrasopimukset -kirjanpitostandardi edellyttää vuokralle ottajia kirjaamaan vuokrasopimukset käyttöoikeusomaisuuseriksi ja vuokrasopimusveloiksi taseeseen. Standardi vaikuttaa pankkeihin pääasiassa toimitilojen vuokrasopimusten (joissa pankki on vuokralainen) kautta.

Kuvio 2. Suomen pankkisektorin ydinvakavaraisuussuhteen muutos

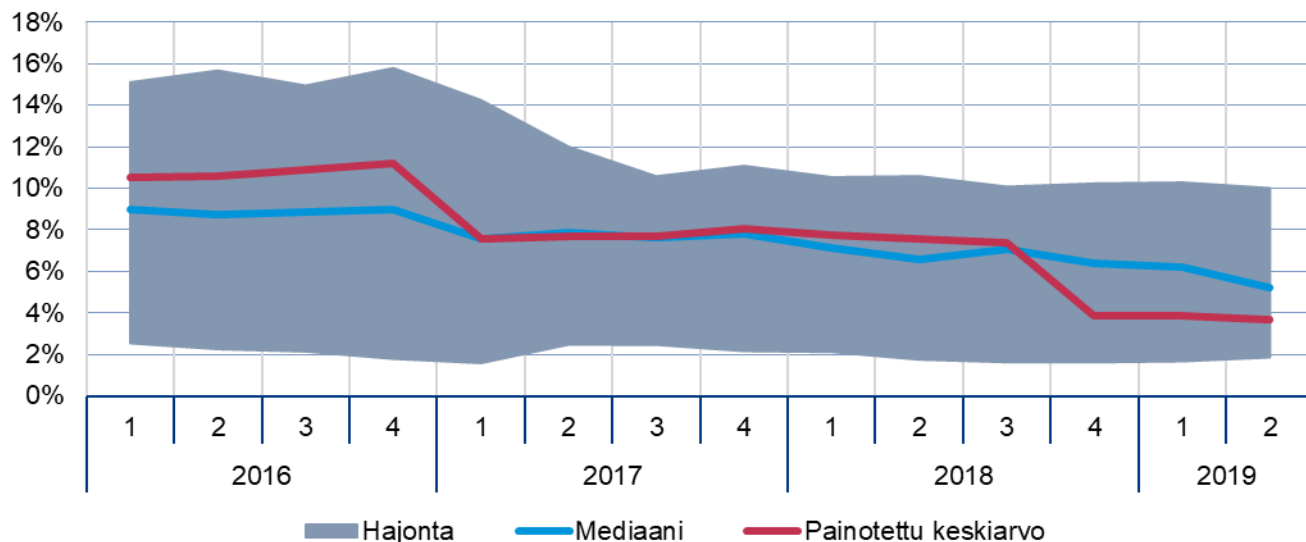
Lähde: Finanssivalvonta

Suomen pankkisektorin omat varat kasvoivat vuoden 2019 ensimmäisellä puoliskolla 1,6 prosentilla 48,5 mrd. euroon, mikä osaltaan jarrutti kokonaisvakavaraisuussuhteen heikkenemistä. Omien varojen kasvua selitti pääasiassa ensisijaiseen lisöpääomaan luettavan velkainstrumentin liikkeeseenlasku vuoden 2019 ensimmäisellä neljänneksellä. Pankkisektorin ydinpääoma sen sijaan supistui 0,4 prosentilla 39,1 mrd. euroon aineettomien varojen sekä arvonalentumisten ja IRB-mallien mukaisten odotettujen tappioiden välisen alijäämän kasvun myötä. Ydinpääomasta vähennettäviä aineettomia varoja kasvatti alkuvuonna toteutunut yrityskauppa, kun taas arvonalentumisten alijäämää kasvatti erityisesti EKP:n TRIM-päätöksen mukaiset muutokset IRB-malleihin.

Ylimääräisten pääomapuskurien laskutrendi jatkui

Suomen pankkisektorin riskipainotettuihin eriin suhteutettu keskimääräinen ylimääräinen pääomapuskuri supistui vuoden 2019 ensimmäisellä puoliskolla 4,3 prosenttiin (12/2018: 4,5 %) omien varojen vaatimuksen kasvettua omia varoja voimakkaammin. Suomalaisten talletuspankkiryhmien ylimääräisten pääomapuskurien laskutrendi jatkui myös tammi-kesäkuussa 2019, kun ylimääräisten puskurien painotettu keskiarvo laski 3,7 prosenttiin (12/2018: 3,9 %) ja mediaani 5,2 prosenttiin (12/2018: 6,4 %) (Kuvio 3). Ylimääräisten puskurien laskutrendi kertoo siitä, ettei kasvaneita pääomavaatimuksia ole ainakaan kokonaisuudessaan katettu omia varoja lisäämällä, mikä on ollut odotettua etenkin niiden pankkiryhmien osalta, joilla omat varat ylittävät pääomavaatimukset selvästi.

Kuvio 3. Suomalaisen talletuspankkiryhmien ylimääräiset pääomapuskurit

Lähde: Finanssivalvonta

Ylimääräisten pääomapuskurien supistumisesta huolimatta kaikkien suomalaisten pankkiryhmien omat varat ylittävät omien varojen kokonaisvaatimukset. Ylimääräisten pääomapuskurien tasot vaihtelevat kuitenkin huomattavasti pankeittain, ja osalla pankeista liikkumavara ennen omien varojen kokonaisvaatimuksen alittumisesta aiheutuvia voitonjakorajoitteita on varsin pieni. Lisäksi vuoden 2019 toisella puoliskolla voimaan astuvat lisöpääomavaatimukset supistavat pankkien ylimääräisiä pääomapuskureita edelleen, mikäli pankkien omien varojen tai riskipainotettujen erien määrät eivät muutu.

Mikäli pankkien omat varat, riskipainotetut erät ja vastuiden maantieteelliset jakaumat pysyisivät muuttumattomina, heinäkuun alussa voimaan astunut järjestelmäriskipuskuri sekä loppuvuoden aikana voimaan astuvat harkinnanvaraiset lisöpääomavaatimukset (ns. Pileri 2 -vaatimukset) ja erityisesti muissa Pohjoismaissa kiristyvät muuttuvat lisöpääomavaatimukset supistaisivat pankkisektorin keskimääräistä ylimääräistä pääomapuskuria arviolta 0,8 prosenttiyksiköllä. Käytännössä pankkien odotetaan kuitenkin kompensoivan pääomavaateiden kasvua esimerkiksi tulorahoituksella, osingonjakopolitiikkaa muuttamalla ja omia varoja kartuttamalla sekä mahdollisesti luotonannon osittaisella rajoittamisella valituissa segmenteissä. Finanssivalvonnan riskikyselyn vastausten perusteella suurin osa pankeista odottaakin ylimääräisten pääomapuskurien pysyvän ennallaan tai kasvavan maltillisesti seuraavan vuoden aikana pääomavaateiden kasvusta huolimatta.

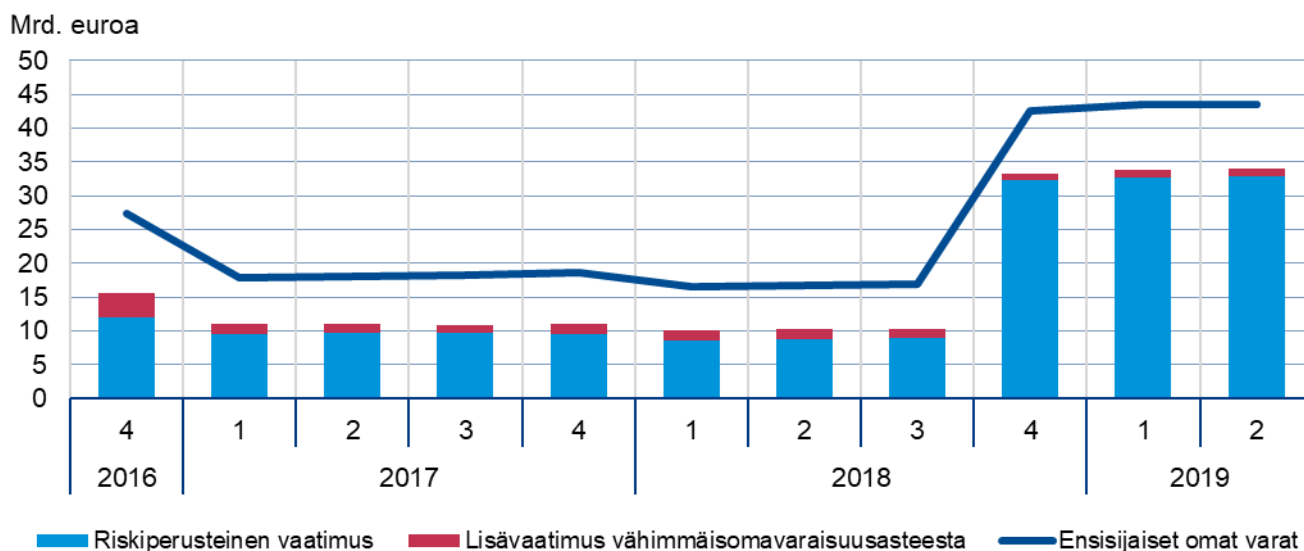
Suomen pankkisektorin omavaraisuusaste hieman eurooppalaista keskitasoa parempi – tulevan vähimmäisvaatimuksen arvioidaan kasvattavan pääomavaateita maltillisesti

Kesäkuun 2019 lopussa voimaan astuneessa pankkien vakavaraisuus- ja maksuvalmiussäätelyn uudistuspaketissa (ns. pankkipaketti) luottolaitoksille asetettiin sitova kolmen prosentin vähimmäisomavaraisuusastevaatimus (leverage ratio), jonka tarkoituksena on hillitä luottolaitosten velkaantumista ja toimia perälautana riskiperusteisille vakavaraisuusvaatimuksille ([ks. erillisartikkeli pankkipaketista](#)). Kolmen prosentin vähimmäisomavaraisuusastevaatimuksen soveltaminen alkaa 28.6.2021.

Suomen pankkisektorin keskimääräinen omavaraisuusaste pysyi lähes muuttumattomana vuoden 2019 ensimmäisellä puoliskolla ja oli kesäkuun lopussa 5,7 % (12/2018: 5,8 %), mikä on hieman EU-alueen merkittävimpien pankkien keskimääräistä tasoa (3/2019: 5,4 %) korkeampi. Kesäkuun 2019 lopun tietojen valossa kaikki suomalaiset pankkiryhmät ylittäsivät omavaraisuusasteen tulevan vähimmäisvaatimuksen (Kuvio 20, kuvioliite). Suomalaisen pankkiryhmien omavaraisuusasteiden alin arvo oli 3,5 % kesäkuun 2019 lopussa (12/2018: 3,5 %).

Kesäkuun 2019 tietojen valossa kolmen prosentin vähimmäisomavaraisuusasteen vaikutus Suomen pankkisektorin vakavaraisuusvaatimukseen jäi varsin maltilliseksi (Kuvio 4). Vähimmäisomavaraisuusastevaatimus kasvattaisi pankkisektorin ensisijaisten omien varojen vaatimusta yhteensä noin 1,0 mrd. eurolla (+3,1 %). Pankkien väliset erot vähimmäisomavaraisuusasteen rajoittavuudessa ovat kuitenkin huomattavat. Vähimmäisomavaraisuusasteen mukainen ensisijaisten omien varojen vaatimus olisi riskiperusteista vaatimusta¹ korkeampi viidelle luottolaitokselle tai luottolaitosryhmälle.

Kuvio 4. Suomen pankkisektorin ensisijaiset omat varat ja ensisijaisten omien varojen vaatimus

Lähde: Finanssivalvonta

Pankkitoiminnan pääomavaatimusten kasvu heikensi rahoitus- ja vakuutusryhmittymien vakavaraisuussuhdetta

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien vakavaraisuussuhde heikkeni vuoden 2019 ensimmäisellä puoliskolla 1,38:een (12/2018: 1,52). Vakavaraisuussuhteen heikkeneminen selittyi erityisesti pankkitoiminnan omien varojen vaatimuksen 13,0 prosentin kasvulla. Pankkitoiminnan omien varojen vaatimuksen kasvua selittivät erityisesti vuoden 2019 ensimmäisen puoliskon aikana nousseet pääomavaatimukset sekä riskipainotettujen erien kasvu. Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien omien varojen kokonaisvaatimuksesta 66 % tulee pankkitoiminnasta ja 34 % vakuutustoiminnasta.

¹ Sisältää minimivaatimuksen (6 %), kiinteän lisäpääomavaatimuksen (2,5 %), laitokohtaisen muuttuvan lisäpääomavaatimuksen, O-SII-lisäpääomavaatimuksen sekä harkinnanvaraisen lisäpääomavaatimuksen (Pilari 2)

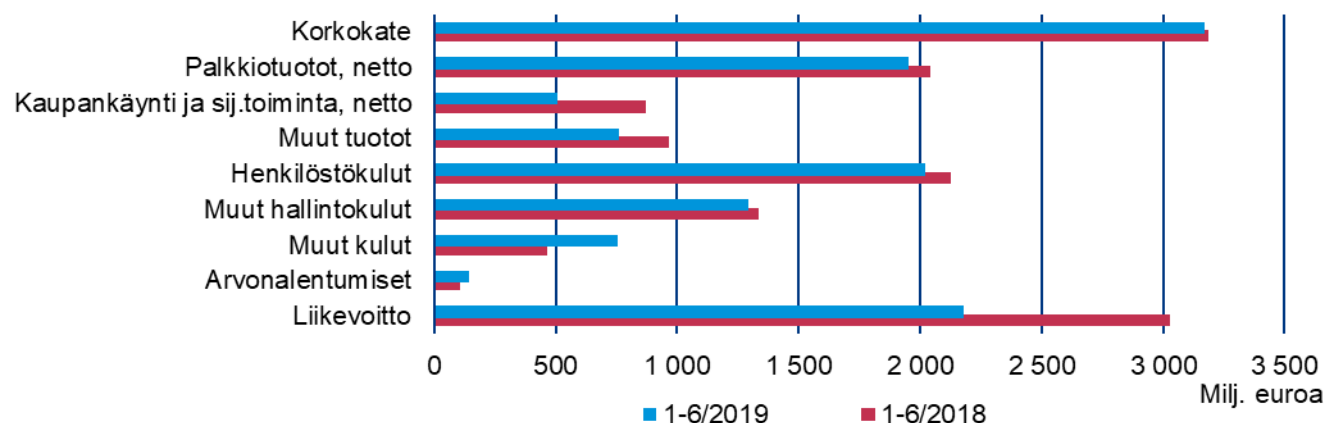
Heikentyneet tuotot ja alkuvuoteen ajoittuvat kulut söivät kannattavuutta – pankkien kannattavuusnäkymät melko optimistisia riskikyselyn mukaan

Heikkenevä taloussuhdanne, matala korkotaso, kiristynyt kilpailu ja paineet marginaaleissa sekä toiminnan tehostamisen edellyttämät investointitarpeet ovat heikentäneet pankkien kannattavuusnäkymiä. Tästä huolimatta yli 60 % Finanssivalvonnan riskikyselyyn vastanneista pankeista odottaa positiivista kannattavuuskehitystä seuraavan 12 kuukauden aikana (Kuvio 21, kuvioliite). Positiiviset odotukset perustuvat kyselyn mukaan tuottojen, erityisesti korkokatteen ja nettopalkkioiden kasvuun (Kuvio 22, kuvioliite). Toisaalta IT-kulujen kasvu mainittiin merkittävimpänä kannattavuutta heikentävänä tekijänä niiden vastaajien joukossa, jotka arvioivat kannattavuuden jossain määrin heikkenevän seuraavan vuoden aikana (Kuvio 23, kuvioliite). Yli puolet pankeista odottaa IT-kulujen kasvavan seuraavan vuoden aikana.

Pankkisektorin oman pääoman tuotto (ROE) oli kesäkuun lopussa noin 6,7 %. Tuotto on samalla tasolla kuin EU-alueella keskimäärin. Pääsääntöisesti vallitseva oman pääoman tuottotaso on liian alhainen kattamaan oman pääoman kustannukset pitkällä aikavälillä. Tämä ilmeni myös riskikyselyn vastauksista.

Pankkisektorin liikevoitto pieneni vuoden takaisesta ja oli vajaa 2,2 mrd. euroa tammi-kesäkuussa 2019 (Kuvio 5). Erityisesti sijoitustoiminnan nettotuotot sekä kulujen kasvu söivät tulosta. Kulujen kasvu johtui pitkälti vakaussuorituksista, jotka kirjattiin kokonaisuudessaan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä kuluksi. Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuottojen pientyminen johtui kertaluonteisten erien lisäksi markkina-arvojen muutoksista. Sijoitustoiminnan tuottojen kehityksessä pankkien välinen hajonta oli kuitenkin erittäin suurta. Osalla pankeista rahoitusinstrumenttien arvomuutokset vaikuttivat tulokseen positiivisesti, kun taas joillakin erä oli merkittävin selittäjä tuloksen heikentymisessä.

Kuvio 5. Suomen pankkisektorin tuloserien muutokset vuoden 2019 ensimmäisellä puoliskolla

Lähde: Finanssivalvonta

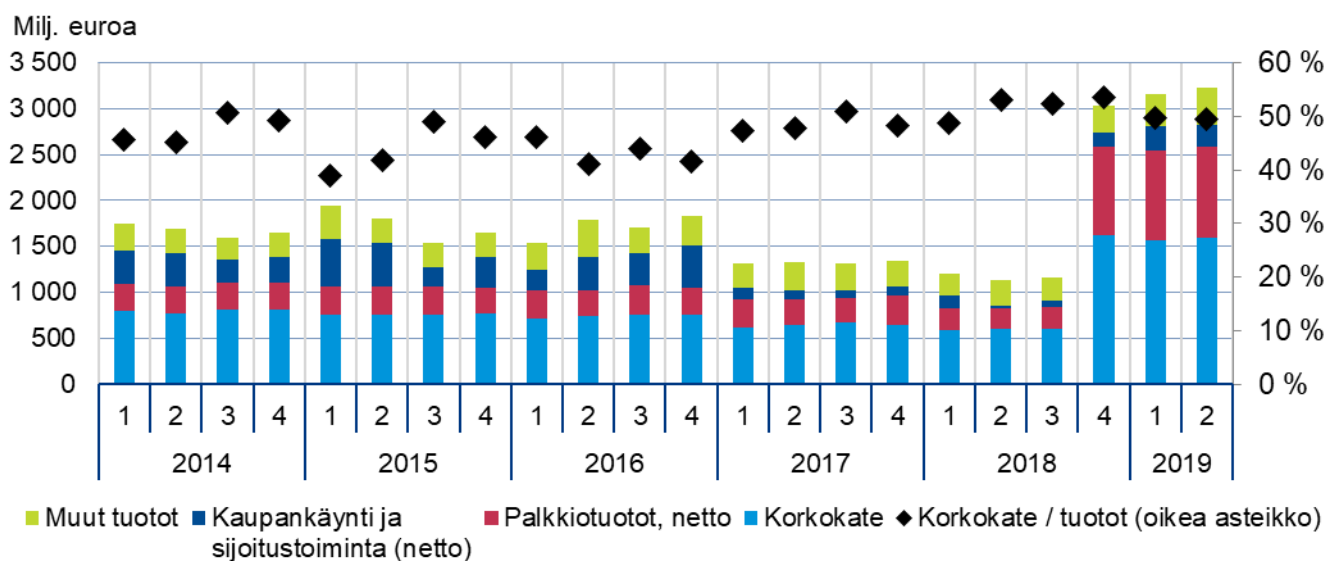
Arvon alentumiset pysyivät alhaisina, mutta lähes kaikilla pankeilla arvonalentumiset suhteessa luottokantaan kasvoivat hieman. Arvon alentumisissa raportoidaan odotettujen luottotappioiden (expected credit loss, ECL) lisäksi lopulliset luottotappiot ja niiden palautukset. Luottoriskin kasvaessa arvonalentuminen tulee kirjata luoton koko juoksuajalta¹, mikä lisää odotettujen luottotappioiden määrää. Lopulliset luottotappiot heikentävät tulosta, mikäli ne ylittävät aiemmin odotettuina luottotappioiden määrän.

¹ Jaksotettuun hankintamenuun ja muun laajan tuloksen kautta arvostettavat rahoitusvarat sekä taseen ulkopuoliset erät jaetaan IFRS 9 -standardin mukaisesti kolmeen arvonalentumisvaiheeseen. Vaiheeseen 1 sisältyvät sellaiset instrumentit, joiden luottoriski ei ole kasvanut alkuperäisen kirjaamisen jälkeen. Vaiheeseen 2 sisällytetään instrumentit, joiden luottoriski on lisääntynyt merkittävästi ja vaiheeseen 3 instrumentit, joiden arvo on alentunut. Vaiheeseen 1 luokiteltujen instrumenttien arvonalentumiskirjaus perustuu 12 kuukauden odotettavissa oleviin luottotappioihin, kun taas vaiheissa 2 ja 3 arvonalentumiset perustuvat instrumentin koko juoksuajan odotettuihin luottotappioihin.

Korkokate muodostaa edelleen puolet sektorin tuotoista

Korkokate on edelleen pankkisektorin merkittävin tuottoerä (Kuvio 6). Alhaiset korot ja supistuvat marginaalit asettavat kuitenkin paineita korkokatteen ylläpitämiseen. Samaan aikaan palkkiotuottojen osuus on pysytellyt melko vakaana. Suurin osa palkkiotuotoista on arvopaperisidonnaisia eriä, suurimpana yksittäisenä eränä on omaisuudenhoidosta saadut tuotot.

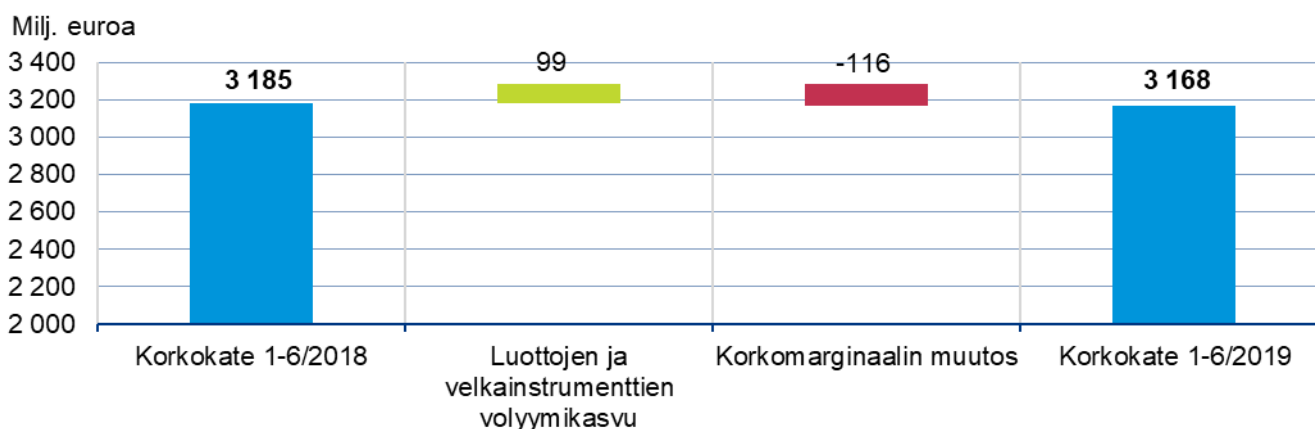
Kuvio 6. Suomen pankkisektorin tuottojen jakauma

Lähde: Finanssivalvonta

Korkokate heikkeni vuoden 2019 ensimmäisellä puoliskolla hieman vuoden takaisesta, kun korollisten saamisten volyymikasvu ei riittänyt aivan kompensoimaan marginaalipainetta (Kuvio 7). Korkokatteen ja taseen korollisten saamisten suhteena laskettu korkomarginaali oli kesäkuun lopussa noin 0,95 %. Marginaali on Euroopan alhaisimpia. Volyymi- ja marginaalimuutosten lisäksi rahoituskustannukset sekä johdannaisista kirjatut korkotuotot ja -kulut vaikuttavat korkokatteen kehitykseen. Osalla toimijoista edullisemmat varainhankinnan kustannukset olivat merkittävä korkokatetta parantava tekijä.

Kuvio 7. Korkokatteen muutos vuoden takaiseen verrattuna

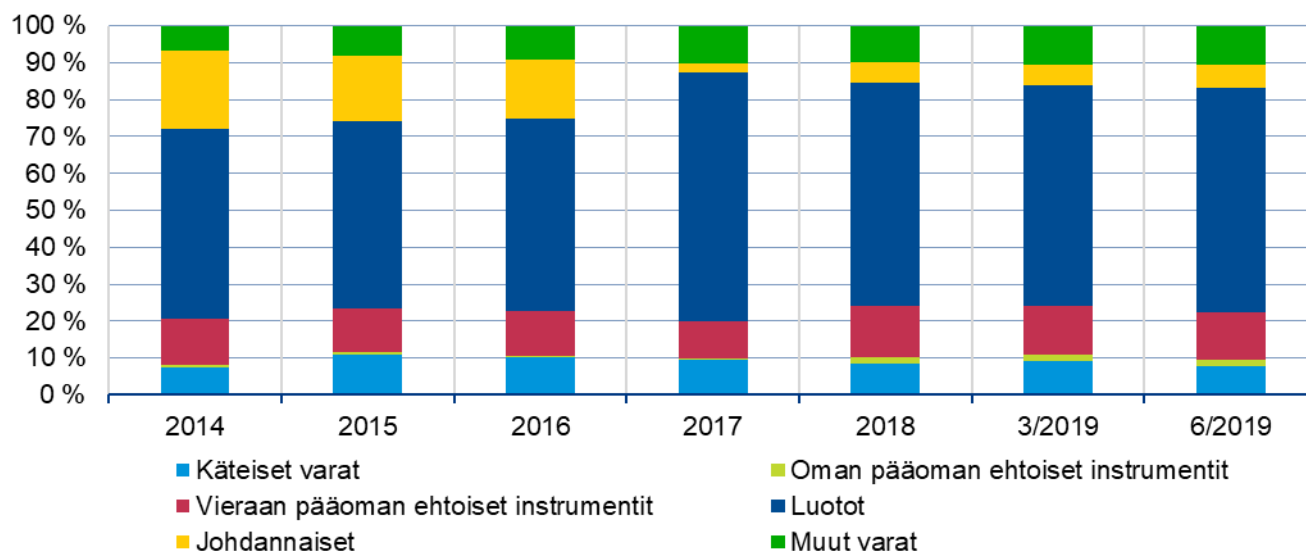
Lähde: Finanssivalvonta

Matalista markkinakoroista, marginaalipaineista ja kotitalouksien luotonkysynnän odotetusta heikkenemisestä huolimatta yli puolet pankeista odottaa riskikyselyn mukaan korkokatteen kasvavan seuraavan vuoden aikana pitkälti luottokannan volyymikasvun ansiosta. Nettopalkkiotuottojen kasvuun uskovat puolestaan lähes kaikki kyselyyn vastanneet pankit. Nettopalkkiotuottojen kasvun merkittävimmi ajureiksi nimetään varainhoito- ja maksupalvelut.

Pankkisektorin taseen rakenteessa ei muutoksia alkuvuonna

Pankkisektorin tase oli kesäkuun lopussa vajaa 817 mrd. euroa. Taseen jakaumassa ei ole vuoden 2019 aikana tapahtunut muutoksia (Kuvio 8). Yleisöluotot kasvoivat vuoden 2018 lopusta noin 3,2 prosentilla. Vuoden toisella neljänneksellä luottokannan kasvu kohdistui kotitalousluottoihin, kun yritysluotot pysyivät ensimmäisen neljänneksen tasolla. Yritysluottokannasta merkittävin osuus (40 %) oli edelleen kiinteistötoimialan luottoja.

Kuvio 8. Pankkisektorin taseen varojen rakenne

Lähde: Finanssivalvonta

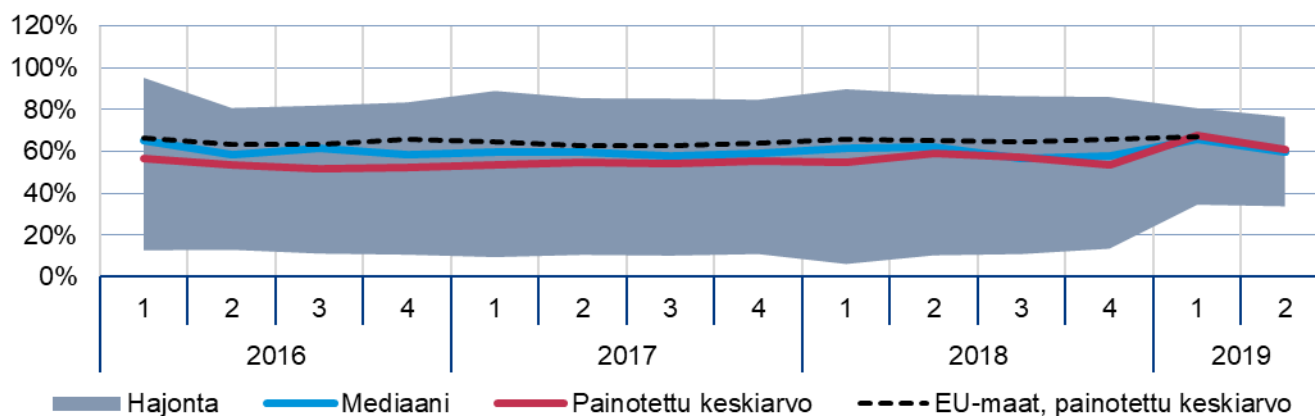
Noin 250 mrd. taseesta (31 %) on instrumentteja, jotka arvostetaan käypään arvoon tuloksen kautta (Kuvio 24, kuvioliite). Tämä lisää taseen ja toisaalta sijoitusten arvonmuutosten tulokseen tuomaa volatiliiteettia. Taseen velkapuolella käypään arvoon arvostettavien osuus oli hieman alhaisempi. Muita kuin kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviä rahoitusvaroja, jotka on arvostettava käypään arvoon tulosvaikutteisesti, oli vuoden 2019 kesäkuun lopussa noin 92 mrd. euroa. IFRS 9 -standardin voimaantulon myötä käyttöön otettu arvostusluokka sisältää varoja, joiden käyvän arvon muutokset kirjattiin aiemmin pääsääntöisesti oman pääoman kautta. Luokittelumuutos on lisännyt tuloksen volatiliiteettia.

Suurin osa eli yli 75 % käypään arvoon arvostettavista rahoitusvaroista oli ns. Level 2 -varoja eli niiden käypä arvo perustuu arvostusmalleihin, joiden parametrit voidaan todentaa markkinadatasta. Level 3 -varojen arvostusmallien syöttötietoja ei ole saatavilla suoraan markkinatiedoista. Nämä varat edustivat reilua 3 % käypään arvoon arvostettavista rahoitusvaroista, joten näiden pääosin monimutkaisten tuotteiden malliriski ja toisaalta markkinariski pysyivät alhaisena vuoden 2019 ensimmäisellä puoliskolla.

Suomen pankkisektorin tehokkuus hieman eurooppalaista keskitasoa parempi – pankkisektorin ulkopuolinen kilpailu lisääntyy

Pankkisektorin tehokkuus kulut/tuotot-suhteella mitattuna oli noin 61 % tammi-kesäkuussa 2019, mikä on hieman parempi kuin pidemmän aikavälin keskiarvo EU-alueella (Kuvio 9). Vuoden 2018 lopulta tehokkuus kuitenkin hieman heikentyi tuottojen laskun ja kulujen kasvun myötä. Kulukasvun taustalla olivat erityisesti alkuvuonna kirjatut vakaussmaksut, joiden vaikutus kuitenkin laimenee loppuvuoden aikana. Tehokkuus onkin edelleen pitkälti samalla tasolla kuin viime vuosina. Erot pankkien välillä ovat kaventuneet ja korkeimmatkin suhdeluvut ovat painuneet alle 80 prosentin. Tehokkaampia ovat liiketoiminnassaan erikoistuneet luottolaitokset, kuten kiinnitysluottopankit. Suomalaisten talletuspankkien tehokkuusluvut asettuvat EU-alueen keskimääräisten lukujen tuntumaan.

Kuvio 9. Kulut/tuotot-suhteen hajonta ja kehitys Suomen pankkisektorilla

Lähde: Finanssivalvonta

Pankkisektorin viime vuosien suuret rakennejärjestelyt on pitkälti saatettu loppuun ja pankkisektorin rakenne sekä liiketoimintamallit ovat säilyneet vuoden 2019 alkupuolella pitkälti ennallaan. Kannattavuusvaatimukset ja muuttuvaan kilpailutilanteeseen sopeutuminen kuitenkin vaikuttavat jatkuvasti pankkien strategioiden päivityksiin. Finanssivalvonnan riskikyselyn mukaan pankit katsovat kilpailun kiristyneen erityisesti asuntoluotoissa ja maksupalveluissa, mutta myös omaisuudenhoitopalveluissa sekä kulutus- ja yritysluotoissa (Kuvio 25, kuvioliite).

Matalan korkotason ympäristössä tehokkuutta pyritään parantamaan tuottojen kasvattamisen ohella myös kuluja leikkaamalla ja ottamalla käyttöön uusia teknologioita. Tehostamis- ja digitalisaatiohankkeiden myötä suomalaisten pankkien Suomessa sijaitsevien konttorien lukumäärä on lähes puolittunut viimeisen kymmenen vuoden aikana, minkä lisäksi henkilöstömäärä on supistunut noin viidenneksellä vastaavalla ajanjaksolla¹.

Riskikyselyn perusteella konttorien ja henkilöstön määrässä on edelleen laskupaineita. Kyselyyn vastanneista pankeista lähes 70 % odottaa konttorien lukumäärän vähenevän seuraavan vuoden aikana. Yksikään vastaajista ei odota konttorien lukumäärän kasvavan. Henkilöstön määrän vähenemiseen uskoo puolestaan vajaa 50 % pankeista. EU-alueen pankkisektorien lukujen valossa kustannustehokkuudella ja pankkisektorin keskittyneisyydellä on positiivinen riippuvuussuhde (Kuvio 26, kuvioliite). Tiheä konttoriverkosto puolestaan merkitsee usein heikompa tehokkuutta (Kuvio 27, kuvioliite).

¹ Lähde: EKP: [Structural Financial Indicators](#)

Pankit panostavat uusien teknologioiden käyttöön ja digitaalisten palveluiden kehittämiseen ja arvioivatkin, että lyhyellä aikavälillä IT-kulujen kasvu on merkittävin kannattavuutta heikentävä tekijä. Pidemmällä aikavälillä automaation ja digitalisaation odotetaan kuitenkin vähentävän operatiivisia kustannuksia, mutta toisaalta altistavan uudenlaisille riskeille, kuten kyberriskeille. Riskikyselyyn vastanneista pankeista 40 % ilmoitti operatiivisten riskien hallinnan aiheuttamien kulujen kasvaneen viimeisen kahden vuoden aikana. Kyberriskien hallinta ja panostukset tietoturvaan ovat pankkien mukaan merkittävimpiä selittäjiä operatiivisista riskeistä aiheutuneiden kulujen kasvujen taustalla.

Pankkien uuden maksupalvelusäätelyn eli PSD2-säätelyn velvoittamana rakentamat rajapinnat sekä testi- ja tuotantoympäristöt näkyvät myös IT-kulujen kasvussa. Maksutilejä ylläpitävän pankin on tarjottava uusille maksupalveluntarjoajille pääsy asiakkaiden maksutileille asiakkaan nimenomaisen suostumuksen perusteella. Rajapinnat on tarjottava uusien toimijoiden käyttöön maksutta. Samalla pankkisektorin ulkopuolinen kilpailu lisääntyy ja osa maksupalveluista saatavista tuotoista ohjautuu uusille pankkisektorin ulkopuolisille toimijoille. Potentiaaliset tuottomenetykset voivat olla merkittäviäkin, sillä maksuliikenteen palkkioiden osuus pankkien nettopalkkiotuotoista oli noin 27 % tammi-kesäkuussa 2019.

Lisäksi pankit kokeilevat uusien teknologioiden käyttöä, ja pisimmällä ollaan tekoälyn käytössä, lohkoketjujen käytön ollessa vasta kokeiluasteella. Pankkien oman kehitystyön ja ulkoistusten ohella pankit odottavat fintech-kumppanuuksien määrän kasvavan. Fintech-kumppanien kanssa yhteistyötä tehdään pääosin kehittäjäohjelmien puitteissa.

Kotitalouksien velkaantumistaso kääntyi uudelleen nousuun alkuvuonna 2019

Heikkenevän taloussuhdanteen myötä pankkien toimintaympäristön riskit ovat kasvaneet. Pankkipalvelujen ja -tuotteiden kysynnän vaimenemisen lisäksi riskinä on kotitalouksien ja yritysten velanhoitokyvyn heikkeneminen, mikä voisi johtaa luottokannan laadun heikkenemiseen ja luottotappioiden kasvuun. Käytännössä nykyisten, IFRS 9 -standardin mukaisten ja makrotaloudellisten skenaarioiden avulla estimoitujen odotettujen luottotappioiden arvonalentumismallien tulisi johtaa arvonalentumiskirjausten etupainotteiseen kasvuun jo ennen varsinaisten luottotappiotapahtumien realisoitumista. Lisäksi kotitalouksien korkea ja lähes yhtäjaksoisesti parinkymmenen vuoden ajan kasvanut velkaantuneisuus heikentää kotitalouksien häiriönsietokykyä talouden stressiskenaarioissa, mikä voisi voimistaa negatiivista talouskehitystä entisestään ja kasvattaa näin pankkien luottoriskejä.

Tilastokeskuksen julkaisemien tietojen valossa konkurssiin haettujen yritysten määrä pysyi maltillisella tasolla alkuvuonna 2019. Konkurssiin haettujen yritysten määrässä on kuitenkin havaittavissa hienoista nousutrendiä vuodesta 2017 lähtien (Kuvio 28, kuvioliite). Vireille pantujen konkurssien 12 kuukauden liukuva summa oli heinäkuussa 2019 noin 3 % korkeampi kuin vuosi sitten ja noin 15 % korkeampi kuin kaksi vuotta sitten.

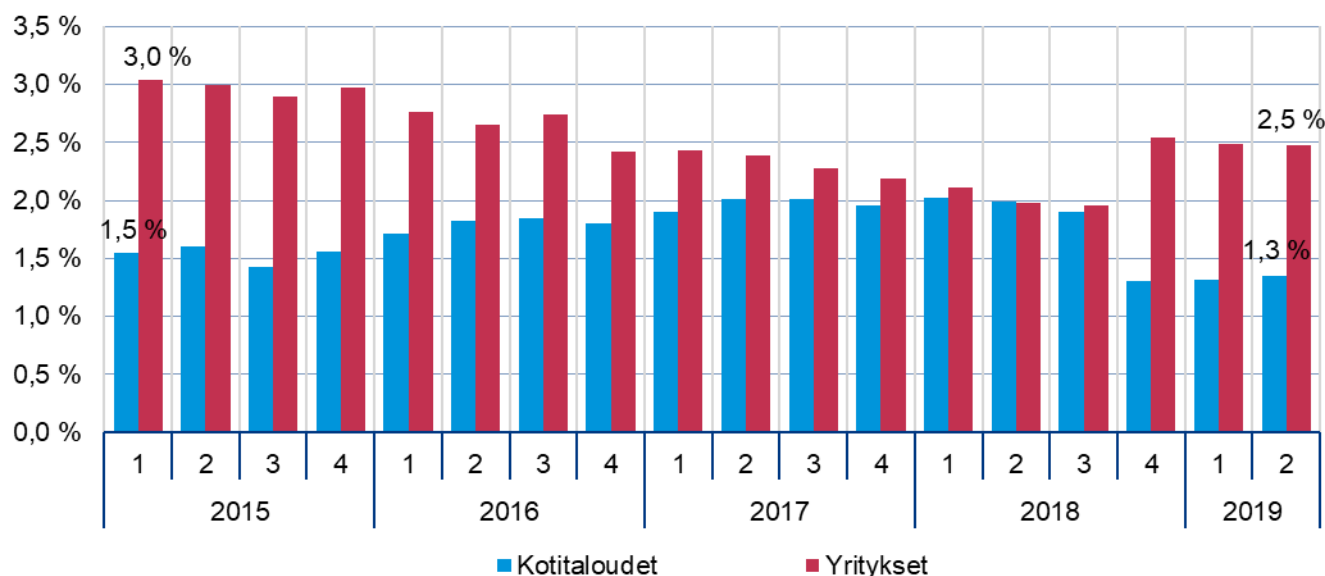
Kotitalouksien velkaantumistaso¹ nousi puolestaan vuoden 2019 ensimmäisellä neljänneksellä 129,3 prosenttiin (12/2018: 128,6 %), mikä jäi vain 0,1 prosenttiyksikköä kaikkien aikojen korkeimmasta tasosta (9/2018: 129,4 %). Kotitalouksien taloyhtiölainakanta on ollut merkittävin yksittäinen velkaantumistasetta kasvattanut tekijä vuodesta 2013 lähtien. Kotitalouksien velkaantumistaseeeseen vaikuttava ja Tilastokeskuksen julkaisema taloyhtiölainakanta kasvoi vuodessa yli 12 % ja oli 21 mrd. euroa vuoden 2019 ensimmäisen neljänneksen lopussa.

¹ Kotitalouksien velat jaettuna käytettävissä olevilla tuloilla

Toimintaympäristön kohonneet riskit eivät ole vielä vaikuttaneet ongelmalainojen määrään

Toimintaympäristön kohonneista riskeistä huolimatta pankkien luottoriskien taso on pysynyt toistaiseksi maltillisena eikä luottokannan laadussa kokonaisuudessaan näy vahvoja viitteitä heikkenemisestä. Sekä kotitalouksien että yritysten järjestämättömien saamisten osuudet pysyivät vuoden 2018 lopun tasolla vuoden 2019 ensimmäisellä puoliskolla (Kuvio 10)¹. Suomen pankkisektorin järjestämättömien luottojen taso on maltillinen myös eurooppalaisessa vertailussa. Kotitalouksien ja yritysten järjestämättömien saamisten osuudet olivat EU-alueella vuoden 2019 ensimmäisellä neljänneksellä keskimäärin yli kaksinkertaiset Suomeen verrattuna. Vuoden 2019 ensimmäisen neljänneksen tietojen valossa Suomen pankkisektorin järjestämättömien kotitalousluottojen osuus oli EU-alueen toiseksi ja järjestämättömien yritys-
luottojen osuus EU-alueen viidenneksi alhaisin.

Kuvio 10. Järjestämättömien luottojen osuus lainakannasta kotitalous- ja yrityssektoreilla

Lähde: Finanssivalvonta

Järjestämättömien luottojen maltillisesta kehityksestä huolimatta luottojen siirtymät IFRS 9 -standardin mukaisten arvonalentumisvaiheiden välillä antavat viitteitä luottoriskien hienoisesta kasvusta. Vuoden 2019 ensimmäisen puoliskon aikana sekä kotitalous- että yritysluottoja siirtyi hieman enemmän korkeamman luottoriskin arvonalentumisluokkiin (vaiheet 2 ja 3) kuin sieltä pois, mikä osittain selittää myös arvonalentumiskirjausten kasvua vuoden takaiseen verrattuna, sillä arvonalentumisvaiheissa 2 ja 3 arvonalentumiset perustuvat 12 kuukauden ennusteperiodin sijaan instrumentin koko juoksuajan odotettavissa oleviin luottotappioihin (Kuvio 11). Ero luottoriskeiltään kohonneiden ja madaltuneiden luottojen välillä oli merkittävämpi kotitalousluotoissa.

¹ Aggregaatissa mukana ulkomaisten luottolaitosten talletuspankkitoimintaa Suomessa harjoittavat sivuliikkeet

Kuvio 11. Yritys- ja kotitalousluottojen siirtymät arvonalentumisvaiheesta toiseen vuoden 2019 ensimmäisellä puoliskolla suhteessa vuoden 2018 lopun yritys- ja kotitalousluottokantaan

		Siirtymät vaiheisiin		
		1	2	3
31.12.2018 - 30.6.2019, osuus yritysluotoista				
Siirtymät vaiheista	1		1,8 %	0,1 %
	2	1,4 %		0,2 %
	3	0,0 %	0,1 %	
31.12.2018 - 30.6.2019, osuus kotitalousluotoista				
Siirtymät vaiheista	1		3,3 %	0,1 %
	2	2,3 %		0,2 %
	3	0,0 %	0,1 %	

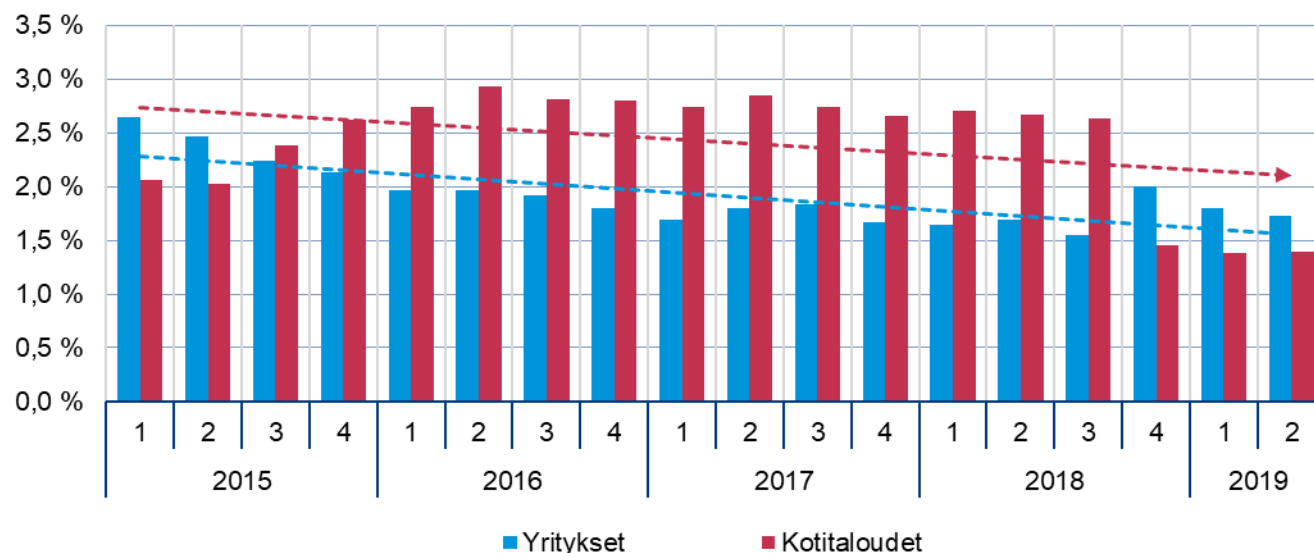
Lähde: Finanssivalvonta

Luottoriskien kohoamiseen viittaavista luottojen siirtymistä huolimatta luottoriskiltään kohonneiden tai arvoltaan alentuneiden luottojen suhteelliset osuudet eivät kuitenkaan muuttuneet olennaisesti vuoden 2019 ensimmäisellä puoliskolla, mikä selittyy siirtymien lisäksi esimerkiksi uudella luotonannolla. Kotitaloussektorilla luottoriskiltään kasvaneisiin luottoihin luokiteltujen luottojen suhteellinen osuus kaikista luotoista nousi hieman alkuvuonna 2019 (Kuvio 29, kuvioliite). Yritysluotoissa puolestaan sekä vaiheisiin 2 että 3 luokiteltujen luottojen suhteelliset osuudet supistuivat tammi-kesäkuussa 2019 (Kuvio 30, kuvioliite).

Lainanhoitajoustollisten kotitalous- ja yritysluottojen määrä ja suhteelliset osuudet supistuivat myös vuoden 2019 ensimmäisellä puoliskolla erityisesti terveiden lainanhoitajoustollisten luottojen laskun ansiosta (Kuvio 12)¹. Lainanhoitajoustollisten luottojen osuuksissa on myös havaittavissa laskevaa trendiä sekä yritys- että kotitaloussektorilla. Lainanhoitajoustollisten luottojen osuus on myös selvästi EU-alueen keskimääräistä tasoa matalampi.

¹ Lainanhoitajoustolla tarkoitetaan asiakkaan taloudellisten vaikeuksien vuoksi lainan maksuohjelmaan sovittuja helpotuksia, joilla pyritään auttamaan asiakasta selviytymään väliaikaisista maksuvaikeuksista

Kuvio 12. Lainanhoitojoustolliset kotitalous- ja yritysluotot

Lähde: Finanssivalvonta

Toimintaympäristön heikkenemisestä huolimatta luottoriskien odotetaan kehittyvän maltillisesti myös Finanssivalvonnan riskikyselyn vastausten perusteella. Lähes puolet kyselyyn vastanneista pankeista ei odota luottokannan laadun heikentyvän seuraavan vuoden aikana millään sektorilla. Luottokannan laadun odotetaan heikenevän lähinnä kulutusluotoissa, suuryritysluotoissa sekä luotoissa liikekiinteistösektorille (Kuvio 31, kuvioliite). Osa vastaajista odottaa laadun heikenevän myös pk-yritysluotoissa, taloyhtiölainoissa ja asuntolainoissa, mutta toisaalta osa vastaajista taas odottaa luottokannan laadun paranevan näillä sektoreilla.

Järjestämättömien luottojen määrissä ja muutoksissa huomattavia eroja eri sektorien ja toimialojen välillä

Vaikka talouskehityksen jäähtyminen ei toistaiseksi ole näkynyt luottokannan laadun heikentymisenä kokonaisuudessaan, luottokannan laadussa ja sen muutoksissa on merkittäviä eroja eri sektorien ja toimialojen välillä. Kotitaloussektorilla kulutusluotoista jää hoitamatta suhteellisesti suurempi osa kuin asuntoluotoista (Kuvio 32, kuvioliite). Järjestämättömien kulutusluottojen osuus myös nousi selvästi vuoden 2019 ensimmäisellä puoliskolla, kun taas järjestämättömien asuntoluottojen osuus pysyi muuttumattomana. Järjestämättömien kulutusluottojen määrät ja osuudet ovat kuitenkin vaihdelleet huomattavasti aiemmillä neljänneksillä.

Yrityssektorilla järjestämättömiä luottoja on euromääräisesti eniten maa-, metsä- ja kalataloussektorilla, teollisuudessa, kuljetus- ja varastointisektorilla, kaivostoiminnassa ja louhinnassa sekä kiinteistöalan toiminnassa. Näiden toimialojen järjestämättömien luottojen yhteenlaskettu määrä kattaa yli 75 % suomalaisten pankkien järjestämättömien yritysluottojen kokonaismäärästä, minkä lisäksi yli 70 % näistä luotoista on myönnetty ulkomaille. Järjestämättömien luottojen määrä ja osuudet kasvoivat teollisuudessa sekä kuljetus- ja varastointisektorilla vuoden 2019 ensimmäisellä puoliskolla, vaikka järjestämättömien yritysluottojen kokonaismäärä ja suhteellinen osuus pysyivät lähes muuttumattomina.

Kiinteistömarkkinalähtöiset riskit kasvaneet

Pankkien ja kiinteistömarkkinoiden välinen kytkeytyneisyys on voimistunut viime vuosien aikana. Kiinteistövakuudellisten luottojen osuus kaikista pankkien myöntämistä luotoista oli kesäkuun 2019 lopussa noin 53 %, kun vastaava osuus kolme vuotta sitten oli noin 37 %. Kotitalouksien osuus kaikista kiinteistövakuudellisista luotoista oli noin 69 % kesäkuun 2019 lopussa. Kiinteistövakuudellisten luottojen kehityksen myötä pankkien taloudellinen tila on entistä riippuvaisempi kiinteistömarkkinoiden kehityksestä.

Finanssivalvonnan riskikyselyn mukaan pankit nostavat Pohjoismaiden asuntomarkkinoiden voimakkaan heikentymisen kolmanneksi merkittävimmäksi toimintaympäristön riskiksi. Riskinä on luottotappioiden nousu, jos kiinteistöjen hinnat ja vakuusarvot laskevat ja lainanottajille tulee samalla maksuvaikeuksia. Suorien luottotappioiden lisäksi asuntomarkkinoiden voimakas heikentyminen voisi johtaa negatiivisten heijastusvaikutusten kiertäeseen, jossa maksuvaikeuksiin joutuneet kotitaloudet supistavat kulutustaan, mikä puolestaan heikentäisi yritysten kannattavuutta sekä luotonhoitokykyä ja voisi lopulta johtaa luottotappioiden kasvuun myös yrityssectorilla. Asuntomarkkinoiden heikentymisestä johtuvat epäsuorat luottotappiot voisivat muodostua suoria luottotappioita merkittävämmiksi.

Luotonantostandardien odotetaan pääsääntöisesti pysyvän ennallaan – asuntoluottojen ehdoissa havaittavissa merkkejä löystymisestä

Finanssivalvonnan riskikyselyn mukaan toimintaympäristön heikentymisen ei arvioida merkittävässä määrin heijastuvan pankkien luotonantostandardeihin. Pankit odottavat luotonantostandardiensa pysyvän pääsääntöisesti ennallaan seuraavan vuoden aikana (Kuvio 33, kuvioliite). Noin 31 % vastaajista odottaa luottopolitiikan kiristyvän yritysluotoissa ja 23 % odottaa kiristystä kulutusluotoissa.

Asuntoluotonannon ehdoissa on kuitenkin havaittavissa merkkejä löystymisestä. Asuntoluotoissa marginaalit ovat laskeneet tasaisesti ja laina-ajat ovat yleisesti pidentyneet. Uusien asuntoluottojen marginaalit ovat Suomessa EU-alueen alhaisimmat¹. Finanssialan pankkibarometrin² mukaan lyhennysvapaiden käyttö ja laina-ajan pidentäminen ovat myös hieman kasvattaneet suosiotaan kotitalousluotoissa.

Likviditeettireservien laatu hyvä

Maksuvalmiusvaadetta (LCR) on sovellettu EU-alueella 1. lokakuuta 2015 lähtien, ja täysimääräinen täytäntöönpano 100 prosentin minimivaatimukselle tuli voimaan tammikuussa 2018. LCR-vaatimus edellyttää, että pankeilla tulee olla riittävästi hyvälaatuisia likvidejä varoja suhteessa lyhytaikaisiin velvoitteisiinsa. LCR:n 100 prosentin minimivaatimus tarkoittaa käytännössä, että pankkien likvidien varojen tulee vähintään kattaa 30 päivän stressiperiodin mukaiset nettoulosvirtaukset.

Euroopan pankkiviranomainen (EBA) julkaisi heinäkuussa 2019 ensimmäisen seurantaraportin LCR:n täytäntöönpanosta EU-alueella. Raportissa keskitytään niihin LCR:n osa-alueisiin, joiden toimeenpanossa on havaittu merkittäviä eroja eri maiden välillä. Raportti sisältää ohjeita luottolaitoksille ja valvojille toiminnallisten talletusten ulosvirtauksista, ulosvirtauslaskelman ulkopuolelle rajatuista vähittäistalletuksista sekä muita tuotteita ja palveluita koskevista likviditeetin lisäulosvirtauksista.

Myös suomalaisilla pankeilla on EBA:n raportissa mainittuja puutteita ja virheellisesti käsiteltyjä eriä. Finanssivalvonta arvioikin LCR-suhteen nimittäjään sisältyvien ulosvirtausten määrän olevan liian pieni.

¹ EKP: [rahalaitosten korkotilastot](#)

² FA: [pankkibarometri II/2019](#)

Finanssivalvonta arvioi kuitenkin, että mahdolliset korjaukset ulosvirtauksiin eivät vaaranna kotimaisen pankkisektorin LCR-minimivaatimuksen täyttymistä, koska LCR-reservissä on reilu puskuri. Suomen pankkisektorin lyhytaikainen maksuvalmius on ollut selvästi yli viranomaisvaateen ja yli EU-alueen keskimääräisen tason.

LCR-kelpoiset likvidit varat olivat 133 mrd. euroa kesäkuun 2019 lopussa. Kotimaisten pankkien LCR-reservit koostuvat pääosin kaikkein likvideimmistä eli tason 1 varoihin luettavista eristä, joiden osuus on pysytellyt 97 prosentissa. Tason 1 varoista merkittävin erä on ylimääräiset keskuspankkireservit. Niiden osuus on kuitenkin pienentynyt 31 prosenttiin kaikista LCR-kelpoisista varoista (12/2018: 37 %). Tason 1 varoihin luettavien erittäin hyvälaatuisten katettujen joukkovelkakirjalainojen osuus LCR-varoista on 24 %, mikä on selvästi korkeampi kuin EU-alueella keskimäärin (3/2019: 4 %). Suomen pankkisektorilla kaettuja joukkolainoja sisältyy myös tason 2 varoihin.

Pysyvän varainhankinnan vaatimuksen (NSFR) soveltaminen alkaa kesäkuussa 2021

Pankkien yksi keskeinen tehtävä on maturiteettitransformaatio eli pitkäaikaisten lainojen rahoittaminen lyhytaikaisilla talletuksilla ja tukkuvarainhankinnalla. Maturiteettitransformaation käänköpuoli on siitä aiheutuva likviditeettiriski. Tätä riskiä hillitsemään ja LCR-vaatimusta täydentämään Baselin pankkivalvontakomitea on kehittänyt pysyvän varainhankinnan vaatimuksen (Net Stable Funding Ratio, NSFR). NSFR-vaatimuksen tarkoituksena on estää liian suuret maturiteettierot varojen ja velkojen välillä sekä liiallinen riippuvuus lyhytaikaisesta tukkurahoituksesta. NSFR on implementoitu eurooppalaiseen lainsäädäntöön toisessa vakavaraisuusasetuksessa (CRR2) ([ks. erillisartikkeli pankkipaketista](#)). NSFR on määritelty käytettävissä olevan pysyvän rahoituksen määrän ja vaaditun pysyvän rahoituksen määrän välisenä suhteena yhden vuoden aikajänteellä. Vähimmäistasoksi on vahvistettu 100 %. Pankin pysyvän rahoituksen on riitettävä täyttämään sen varainhankintatarpeet yhden vuoden aikajänteellä sekä normaali- että stressitilanteissa.

Vakavaraisuusasetuksen mukaan pysyvän rahoituksen määrä lasketaan kertomalla velat ja omat varat kertoimilla, jotka kuvastavat niiden luotettavuutta yhden vuoden aikajänteellä. Vaaditun pysyvän rahoituksen määrä taas lasketaan kertomalla varat ja taseen ulkopuolisiin eriin liittyvät vastuut kertoimilla, jotka kuvastavat niiden maksuvalmiusominaisuuksia ja jäljellä olevia maturiteetteja yhden vuoden aikajänteellä. Vakavaraisuusasetuksessa määritelty NSFR noudattaa pääpiirteissään Basel-komiteassa määriteltyä vaadetta, mutta määritelmässä on kuitenkin huomioitu joitakin eurooppalaisia erityispiirteitä, joilla varmistetaan, ettei NSFR-vaatimuksella vaikeuteta Euroopan reaalityalouden rahoittamista. Poikkeussäännökset ovat pitkälti yhdenmukaisia niiden poikkeusten kanssa, jotka on huomioitu maksuvalmiusvaatimuksessa (LCR).

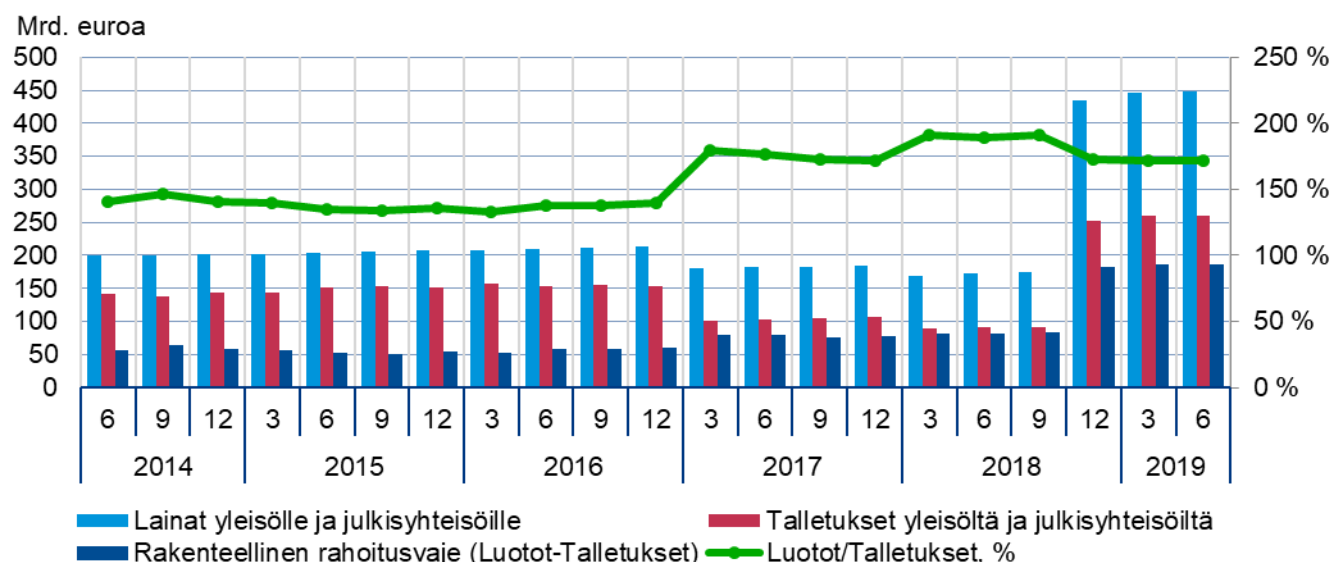
NSFR-vaatimuksen soveltaminen alkaa 28.6.2021. Pankit ovat jo vuosien ajan valmistautuneet NSFR-sääntelyn voimaantuloon ja pidentäneet varainhankinnan keskimaturiteettia. Suomen pankkisektorin NSFR-suhde on kuitenkin yhä melko matalalla tasolla.

Riippuvuus markkinavarainhankinnasta Suomen pankkisektorilla EU-alueen korkeimpia – markkinavarainhankinnan merkityksen odotetaan korostuvan entisestään

NSFR-vaatimus ei kata kaikkia varojen ja velkojen maturiteettieroista aiheutuneita riskejä. NSFR kattaa vain vuoden aikajakson eikä se siten huomioi lainkaan esimerkiksi 13 kuukauden päästä erääntyvää varainhankintaa. Rakenteellista rahoitusriskiä onkin mitattava useilla eri mittareilla. Historiallisesti sitä on

mitattu muun muassa luottojen ja talletusten suhteella (Loan to Deposit, LTD). Suomen pankkisektorin LTD-suhde oli kesäkuun 2019 lopussa 172 % (12/2018: 173 %) (Kuvio 13). Vastaava suhdeluku oli euro-alueella keskimäärin 118 % (3/2019). Yli 100 prosentin suhdeluku kertoo, että pankkien on rahoitettava antolainauksensa talletusten lisäksi myös markkinarahoituksella.

Kuvio 13. Suomen pankkisektorin rakenteellinen rahoitusvaje

Lähde: Finanssivalvonta

Eurooppalaisiin pankkeihin verrattuna kotimainen pankkisektori on voimakkaasti riippuvainen markkinavarainhankinnasta, vaikka talletukset yleisöltä ja julkisyhteisöiltä ovat edelleen suurin yksittäinen varainhankintalähde 44 prosentin osuudella (Kuvio 14). Markkinavarainhankinta on melko hyvin hajautunut eri rahoituslähteisiin. Katettujen joukkolainojen osuus on suurin, 22 % koko varainhankinnasta. Sijoitustodistusten osuus kasvoi selvästi Nordean muuton seurauksena ja oli 7 % koko varainhankinnasta kesäkuun 2019 lopussa (12/2018: 8 %). Alle 12 kuukauden aikana erääntyvien velkakirjojen osuus kaikista velkakirjoista oli 36 %.

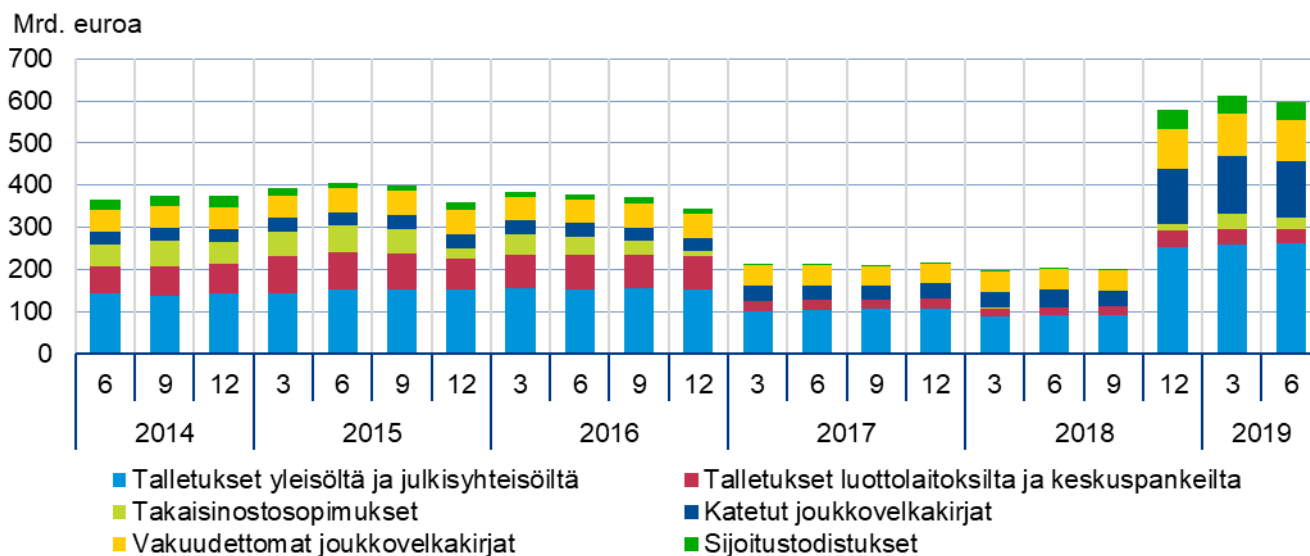
Riskikyselyn mukaan suurin osa pankeista arvioi vähittäistalletusten olevan tärkein varainhankintalähde myös seuraavan vuoden sekä seuraavien kolmen vuoden ajanjaksolla (Kuvio 34 ja Kuvio 35, kuvioliite). Kolmen vuoden jaksolla markkinavarainhankinnan merkitys kuitenkin korostuu. 85 % pankeista arvioi katetut joukkolainat ja 69 % vakuudettomat joukkolainat kolmen tärkeimmän varainhankintalähteen joukkoon seuraavan kolmen vuoden aikana. Vuoden ennustejaksolla vastaavat osuudet olivat 62 ja 38 %. EU-alueen merkittävimpien pankkien raportoimat varainhankintasuunnitelmat osoittavat myös markkinavarainhankinnan merkityksen kasvavan kolmen vuoden tarkastelujaksolla sekä Suomessa että muualla EU-alueella¹. Suomessa katettujen joukkovelkakirjalainojen merkitys varainhankinnassa korostuu varainhankintasuunnitelmien sekä riskikyselytulosten valossa vakuudetonta varainhankintaa enemmän, kun taas EU-alueella tilanne on keskimäärin päinvastainen.

Vakuudettoman markkinavarainhankinnan korostuminen saattaa ainakin joidenkin pankkien osalta liittyä omien varojen ja alentamiskelpoisten velkojen vähimmäisvaatimukseen (Minimum Requirement for Own Funds and Eligible Liabilities, MREL) sekä pankkipaketin sisältämiin, MREL-kelpoisten instrumenttien etuoikeusasemaa koskeviin tiukempiin vaatimuksiin (ns. subordinaatiovaateet). Vakuudettoman ja erityisesti heikomman etuoikeusaseman rahoituksen korostuminen nostaa varainhankintakustannuksia ja

¹ Ks. EBA (2019) [Report on Funding Plans](#)

saattaa osaltaan myös selittää suomalaisten pankkien odotuksia varainhankintakustannusten noususta. Riskikyselyn mukaan korkea hinta nähdään ylivoimaisesti merkittävimpänä haasteena MREL-kelpoisten instrumenttien liikkeeseenlaskussa. Suomen pankkisektorilla tarve alentamiskelpoisten velkojen liikkeeseenlaskulle on tosin maltillinen, koska omat varat kattavat vakavaraisuusvaateen lisäksi merkittävän osan myös MREL-vaateesta.

Kuvio 14. Suomen pankkisektorin varainhankinnan rakenne

Lähde: Finanssivalvonta

Katetut joukkolainat kasvattavat taseen sitoutuneisuutta ja lisäävät pankkien ja asuntomarkkinoiden kytkettyneisyyttä

Katetut joukkovelkakirjalainat ovat suomalaisille pankeille tärkeitä sekä sijoituskohteena (27 % LCR-kelpoisista varoista) että varainhankinnan lähteenä (22 % varainhankinnasta). Valtaosa kotimaisten pankkien likviditeettireserveissä olevista katetuista joukkolainoista on muiden pohjoismaisten pankkien liikkeeseen laskemia. Samat pankit toimivat usein sekä katettujen joukkovelkakirjojen liikkeeseenlaskijoina että sijoittajina. Katetut joukkolainat tarjoavat pankeille edullista rahoitusta niiden hyvän luottoluokituksen vuoksi, mutta kääntöpuolena niiden käyttö lisää pankkien varojen sitoutumista (asset encumbrance) ja pankkien kytköksiä asuntomarkkinoihin.

Suomen pankkisektorin varojen vakuussidonnaisuus oli kesäkuun 2019 lopussa 30 %, mikä on hieman korkeampi kuin EU-alueen keskitaso (3/2019: 28 %). Eniten varoja sitoutuu edelleen katettujen joukkolainojen vakuudeksi (noin 67 % sitoutuneista varoista), vaikka johdannaisten ja takaisinostosopimusten osuudet ovatkin kasvaneet merkittävästi Nordean kotipaikan siirron seurauksena. Taseen suuri sitoutuneisuus voi stressitilanteessa nostaa pankin varainhankintakustannuksia vaikuttaen ensisijaisesti vakuudettomien joukkovelkakirjojen korkoihin. Vakavassa asuntomarkkinoiden stressitilanteessa myös katettujen joukkolainojen kysyntä voisi heikentyä ja kustannukset nousta.

Markkinariskin pääomavaatimuksen osuus kaikista pääomavaateista maltillinen

Kotimaisen pankkisektorin kaupankäyntitarkoituksessa pidettävien rahoitusvarojen ja -velkojen määrä moninkertaistui Nordean kotipaikan siirron seurauksena ja niiden osuus taseen yhteenlasketuista varoista oli kesäkuun lopussa 12,5 % (12/2018: 9,6 %). Vaikka kaupankäyntivarastoon liittyvät riskit ovat merkittäviä sektoritasolla, suurin osa kotimaisista pankeista ei harjoita trading-toimintaa. Rahoitustaseen korkoriski on monille pankeille merkittävin markkinariski, mutta senkin merkitys on pienentynyt asunto-ottojen nollakorkolattian tarjotessa suojaa korkojen laskua vastaan.

Kotimaisen pankkisektorin markkinariskin pääomavaatimusten osuus kaikista pääomavaateista oli 2,9 % kesäkuun lopussa (12/2018: 3,3 %) (Kuvio 36, kuviliite). Osuus on alle puolet EU-alueen pankkien keskimääräisestä tasosta.

Osake- ja korkoinstrumenteille tulee markkinariskin pääomavaade vain silloin kun kyseiset positiot on otettu kaupankäyntitarkoituksessa. Pankkien osake- ja velkakirjaomistukset ovat tyypillisesti rahoitustaseessa, jolloin niihin sovelletaan luottoriskin pääomavaatimuksia. Suomen pankkisektorin taseessa velkakirjaomistusten määrä oli kesäkuun 2019 lopussa noin 103 mrd. euroa eli 12,6 % koko sektorin yhteenlasketusta taseesta (12/2018: 14,1 %). Pankkien omistamiin velkakirjoihin liittyy korkoriskin lisäksi oleellisesti riski velkakirjan liikkeeseenlaskijan luottokelpoisuuden laskusta eli ns. spread-riski. Pankit pitävät taseessaan velkakirjoja muun muassa täyttääkseen sitovat likviditeettivaatimukset. Osakesijoitusten osuus oli kesäkuun 2019 lopussa 2,2 % taseesta (12/2018: 1,9 %).

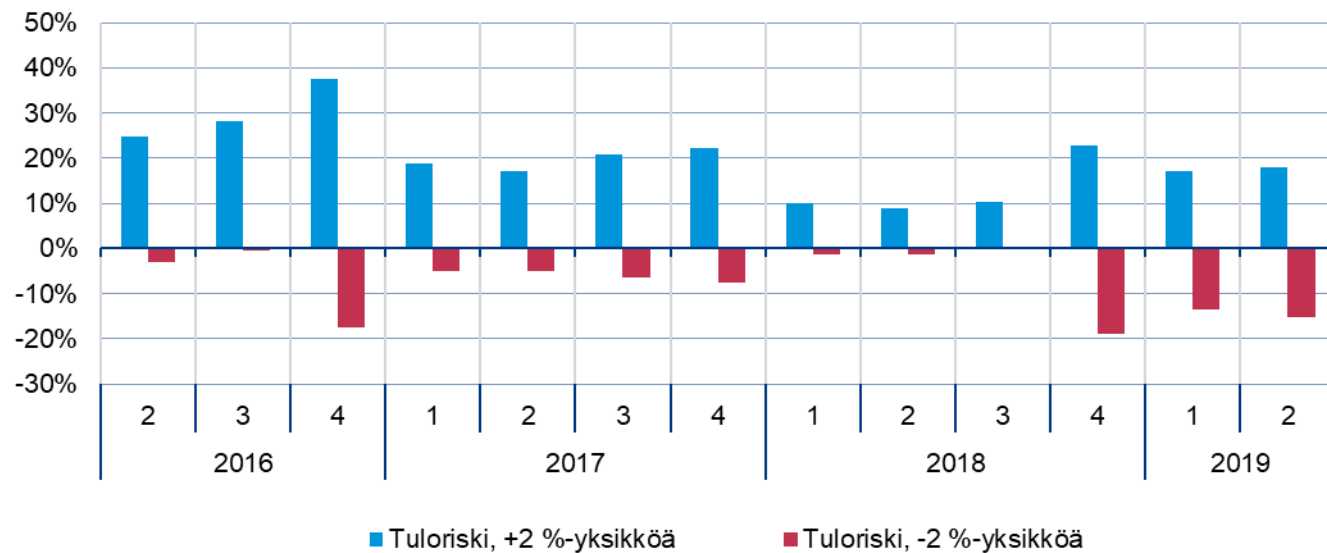
Korkoriski muissa valuutoissa merkittävä

Rahoitustaseen korkoriskiä mitataan tyypillisesti kahdesta eri näkökulmasta. Tuloriski kertoo, miten paljon pankkien rahoituskate muuttuu korkojen muutoksen seurauksena valitulla ajanjaksolla, tyypillisesti yhden vuoden aikana. Rahoitustaseen nykyarvoriski puolestaan kertoo, kuinka rahoitustaseen laskennallinen nykyarvo muuttuu korkotason muutosten seurauksena. Yleisimmin käytetyssä skenaariossa korkokäyrän oletetaan laskevan tai nousevan 200 korkopistettä.

Enemmistö suomalaisista talletuspankeista arvioi, että korkotason 200 korkopisteen nousu parantaa niiden odotettua korkokatetta ja taseen nykyarvoa, kun taas korkotason laskun vaikutuksen arvioidaan olevan negatiivinen tai lähellä nollaa. Pankkikohtaiset erot arvioissa ovat kuitenkin merkittäviä. Osa eroista selittyy riskitasolla, mutta osa on seurausta erilaisista laskentaoletuksista, kuten esimerkiksi erilaisesta negatiivisten korkojen, korkolattioiden tai eräpäivättömien talletusten käsittelystä. Erilaiset laskentaoletukset tekevät pankkien vertailun hankalaksi ja heikentävät koko pankkisektorin lukujen luotettavuutta.

Suomalaisten talletuspankkien korkoriski on epäsymmetrinen, sillä korkojen laskun negatiivisen vaikutuksen arvioidaan olevan pienempi kuin korkojen nousun positiivisen vaikutuksen (Kuvio 15). Epäsymmetrisyys johtuu osittain siitä, että korkotason lasku ei pienennä luottojen kokonaiskorkoa marginaalia tai nollaa alemmaksi sopimusehtojen vuoksi. Korkotason noustessa puolestaan lyhyisiin viitekorkoihin sidotut lainat reagoivat korkotason nousuun nopeammin kuin eräpäivättömät talletukset. Epäsymmetrisyys on pienentynyt Nordean kotipaikan siirron seurauksena. Tämä johtuu pääasiassa korkoriskistä muissa pohjoismaisissa valuutoissa. Muissa Pohjoismaissa korot ovat korkeammat ja lisäksi lainojen korkolattioiden käsittelystä on eroja. Näiden tekijöiden vuoksi korkojen lasku vaikuttaa aiempaa voimakkaammin korkokatteeseen. Korkojen yhdensuuntaisen nousun ja laskun vaikutus on muiden Pohjoismaiden valuutoissa yllättävän symmetrinen, vaikka vaikutus europositiolle onkin epäsymmetrinen.

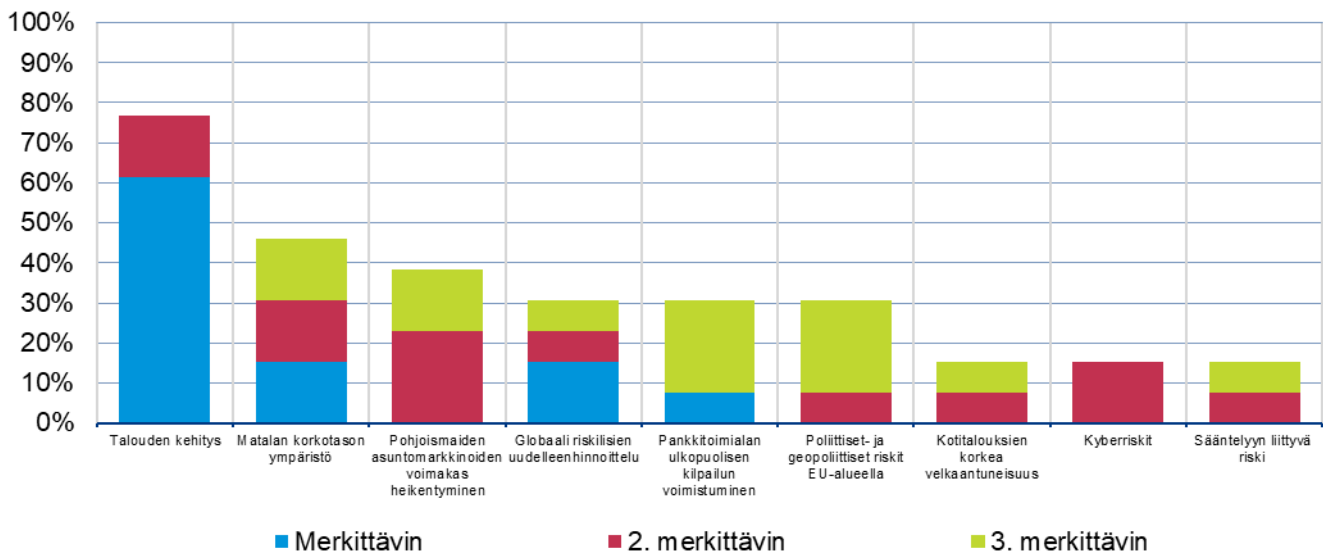
Kuvio 15. Korkokatteen suhteellinen muutos korkojen lasku- ja kasvuskenaariossa

Lähde: Finanssivalvonta

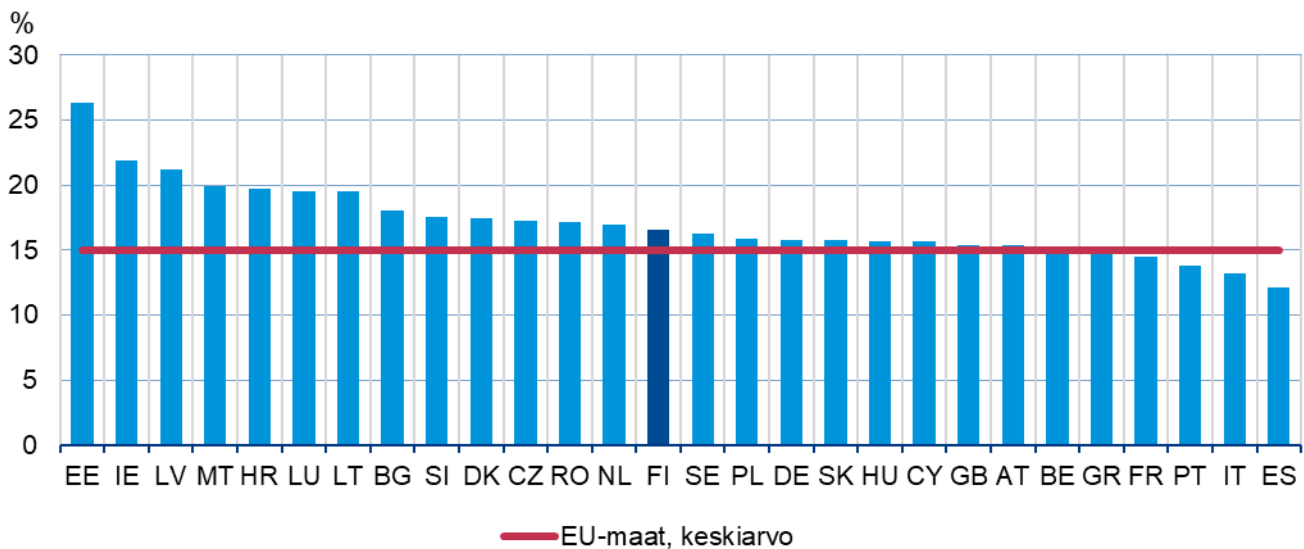
Kuvioliite

Kuvio 16. Suomalaisen pankkien näkemykset toimintaympäristön merkittävimmistä riskeistä (Finanssivalvonnan riskikysely)

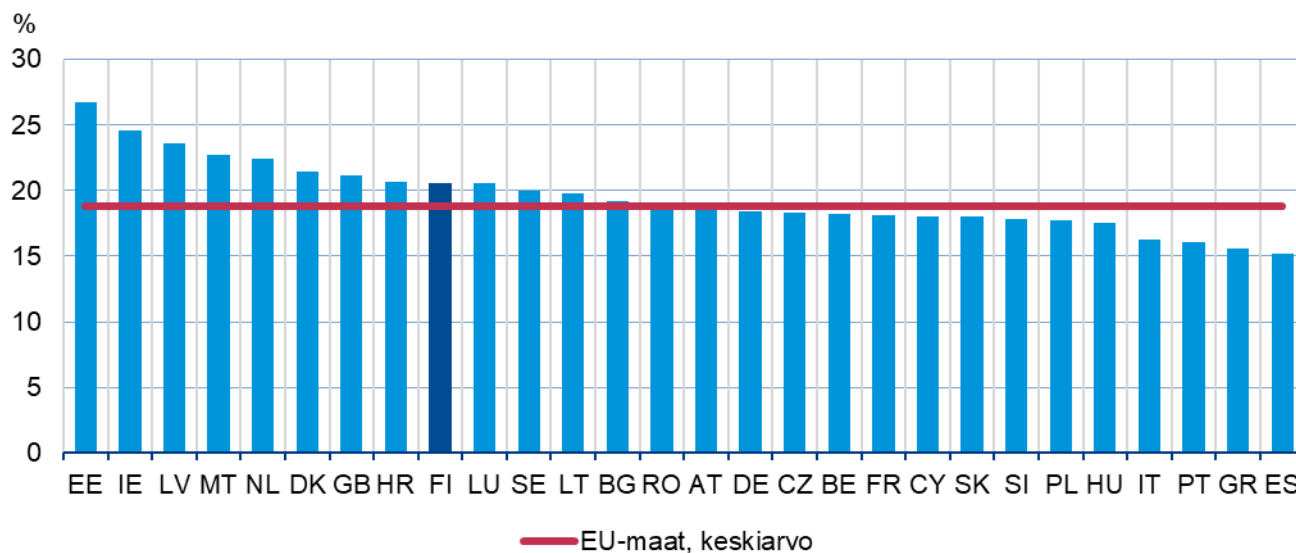
Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 17. Suomen (ajankohdalta 30.6.2019) ja muiden EU-maiden pankkisektorien (ajankohdalta 31.3.2019) keskimääräiset ydinvakavaraisuussuhteet

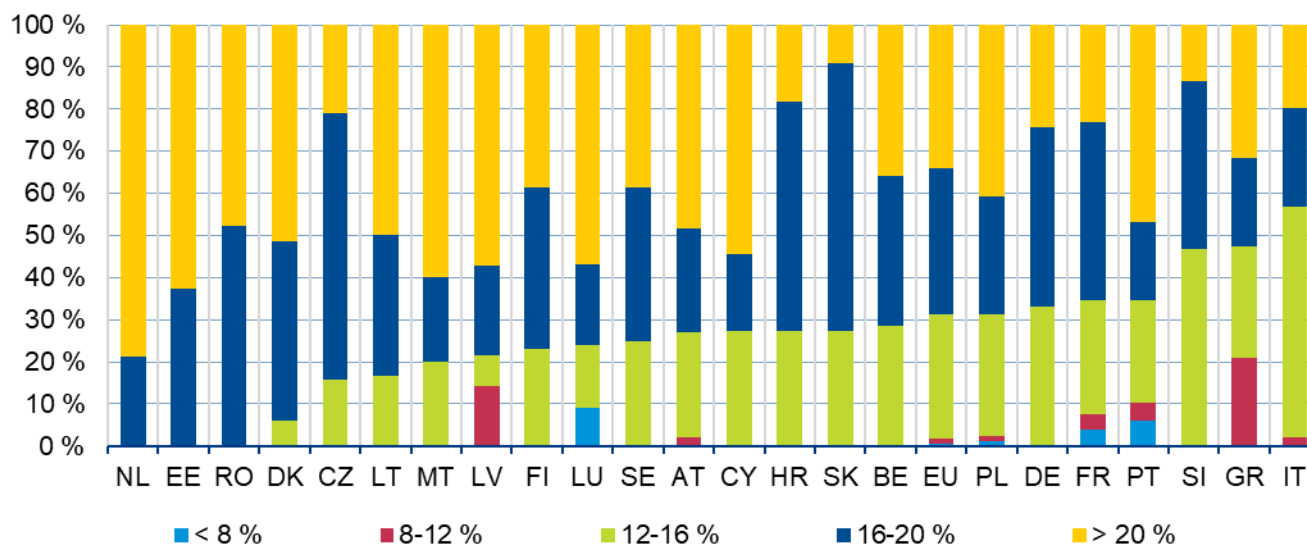
Lähde: Finanssivalvonta, EKP

Kuvio 18. Suomen (ajankohdalta 30.6.2019) ja muiden EU-maiden pankkisektorien (ajankohdalta 31.3.2019) keskimääräiset kokonaisvakavaraisuussuhteet

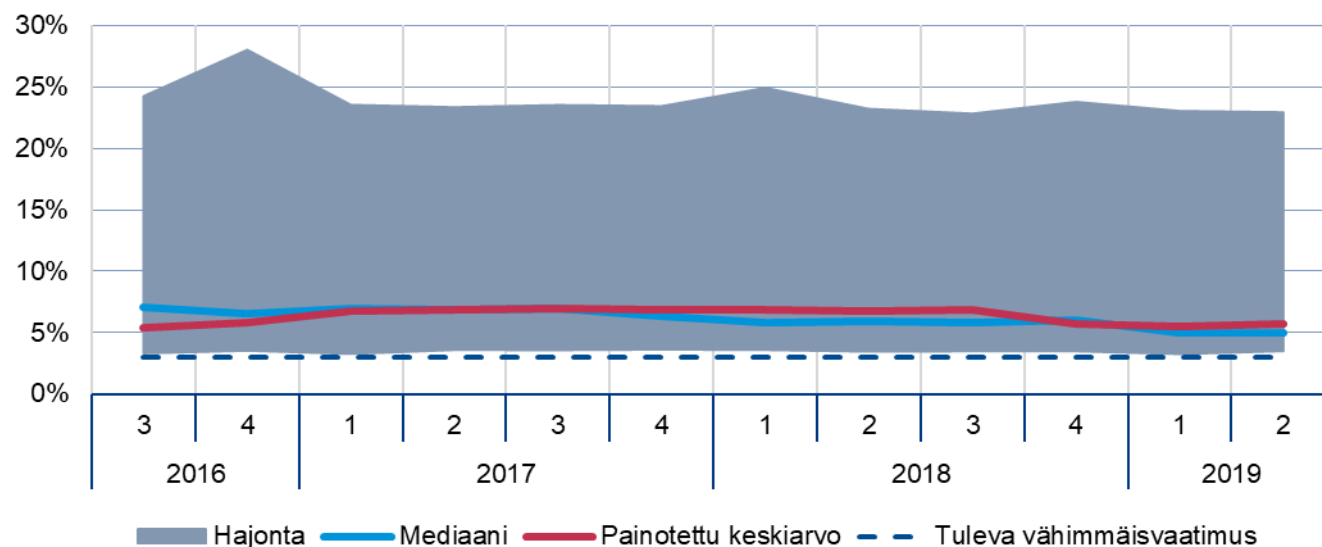
Lähde: Finanssivalvonta, EKP

Kuvio 19. EU-maiden pankkisektorien kokonaisvakavaraisuussuhteiden jakauma

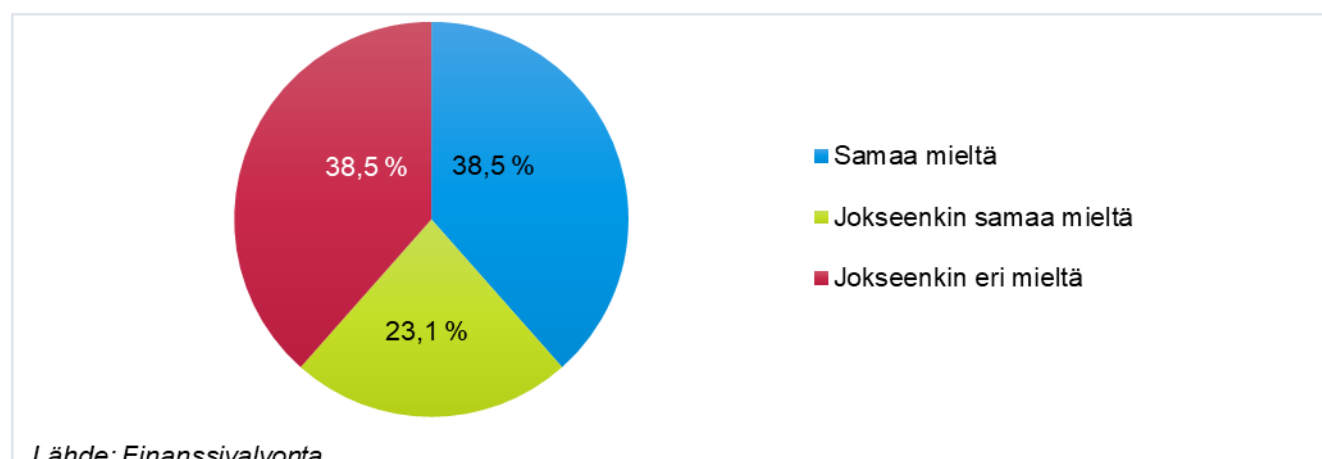
Lähde: Finanssivalvonta, EKP

Kuvio 20. Suomalaisen luottolaitosryhmien omavaraisuusasteet

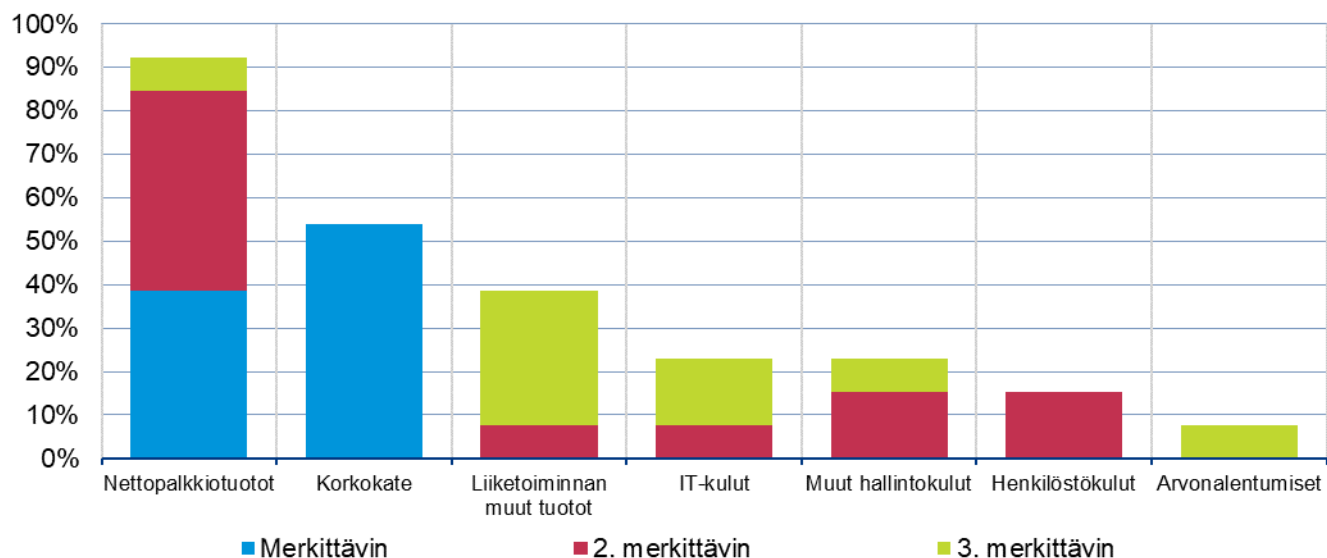
Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 21. Pankit odottavat kannattavuuden parantuvan seuraavan 12 kuukauden aikana (Finanssivalvonnan riskikysely)

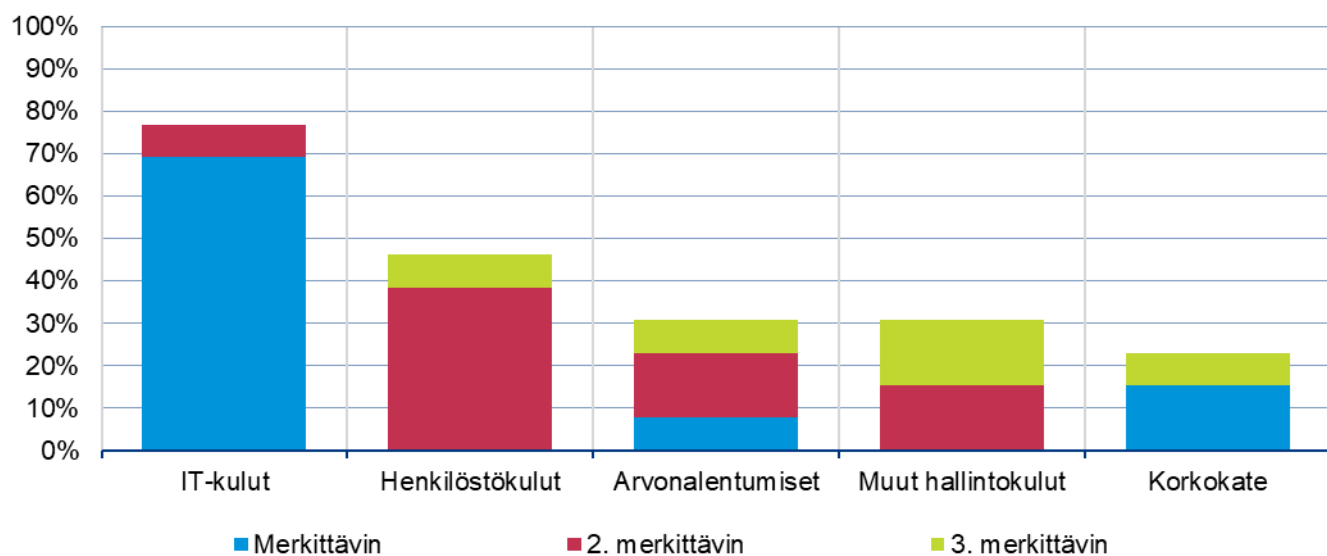
Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 22. Merkittävimmät kannattavuutta parantavat tekijät (Finanssivalvonnan riskikysely)

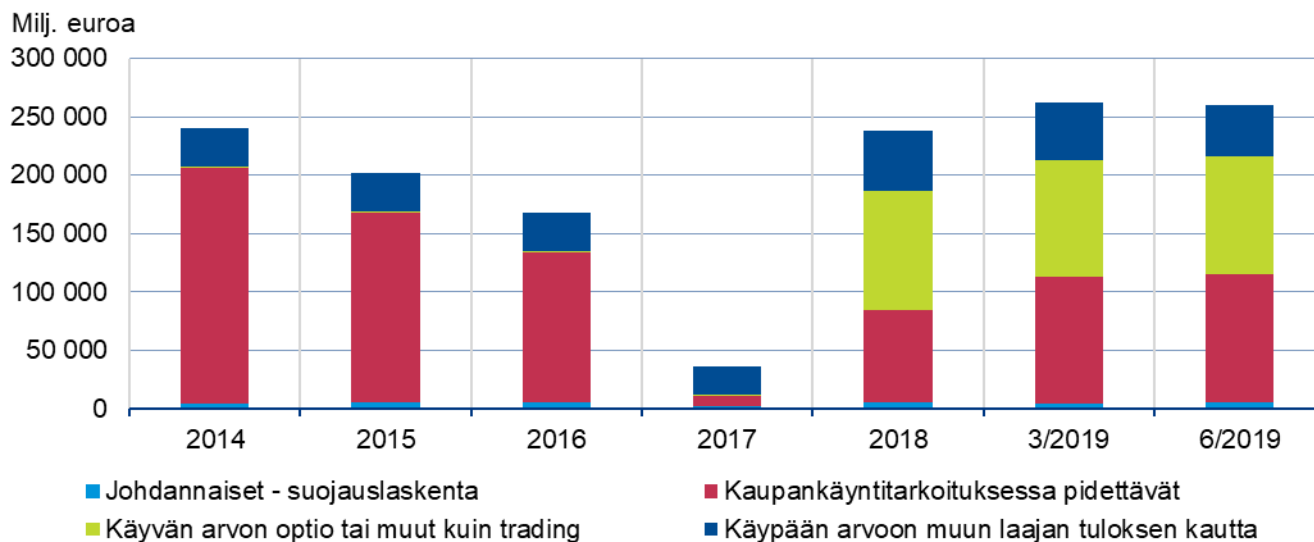
Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 23. Merkittävimmät kannattavuutta heikentävät tekijät (Finanssivalvonnan riskikysely)

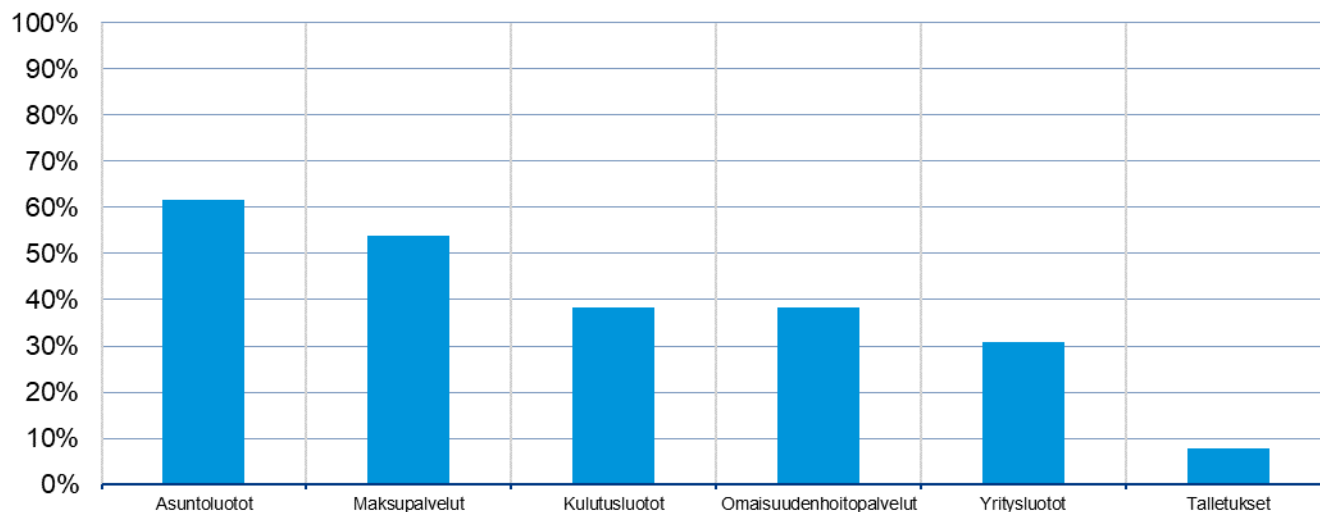
Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 24. Käypään arvoon arvostettavat varat Suomen pankkisektorilla

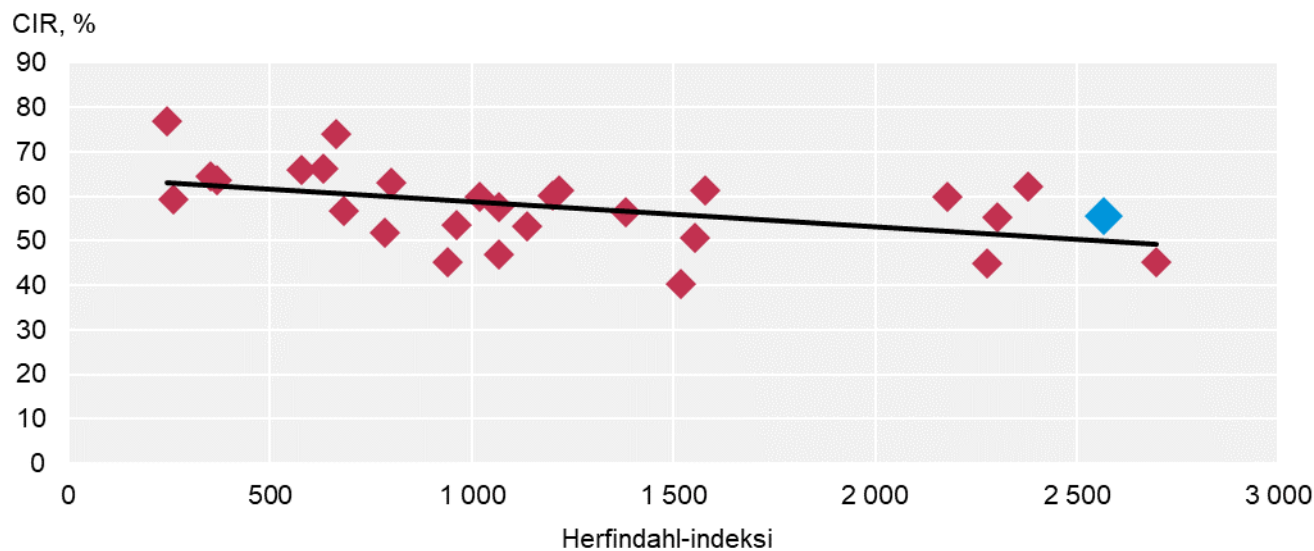
Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 25. Pankkien näkemykset tuotteista ja toiminnoista, joissa kilpailu kiristynyt erityisesti (Finanssivalvonnan riskikysely)

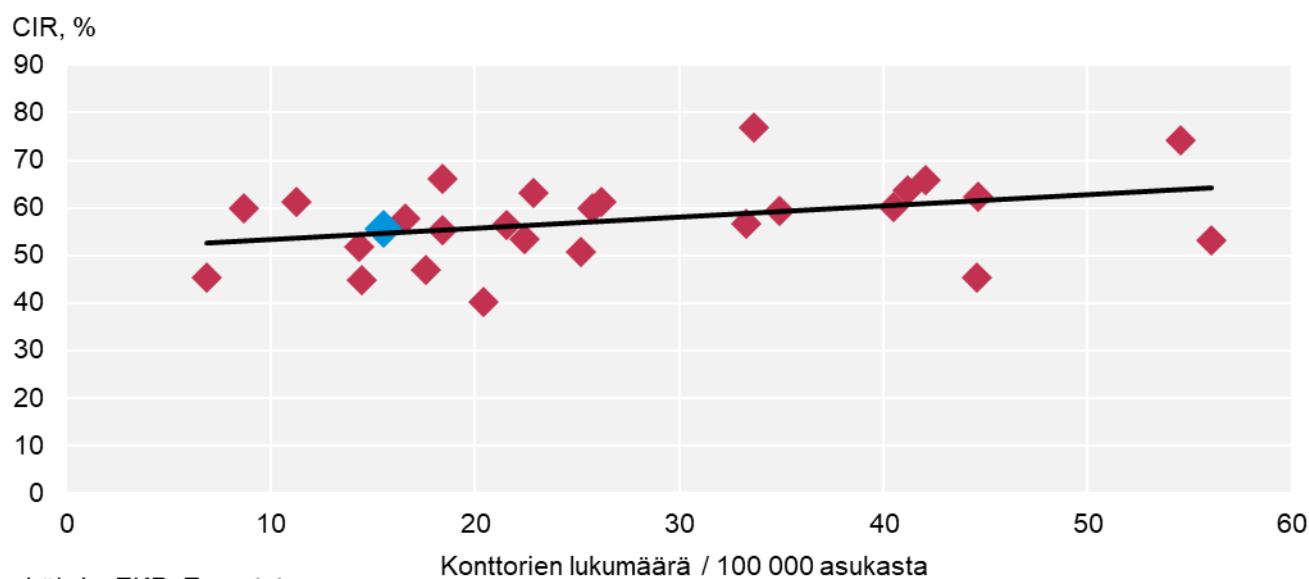
Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 26. EU-maiden pankkisektorien kulut/tuotot-suhteet ja keskittyneisyys

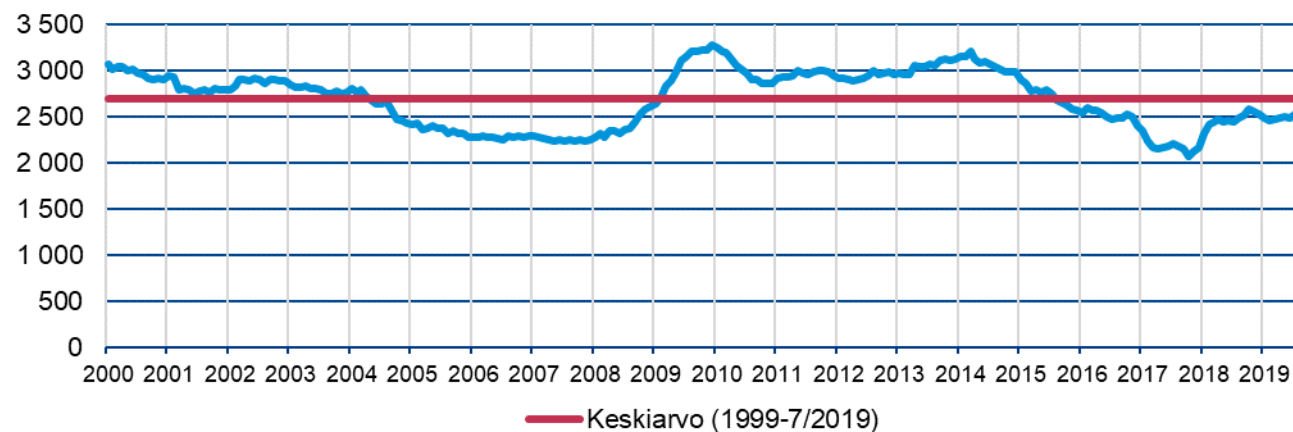
Lähde: EKP

Kuvio 27. EU-maiden pankkisektorien kulut/tuotot-suhteet ja konttoriverkoston tiheys

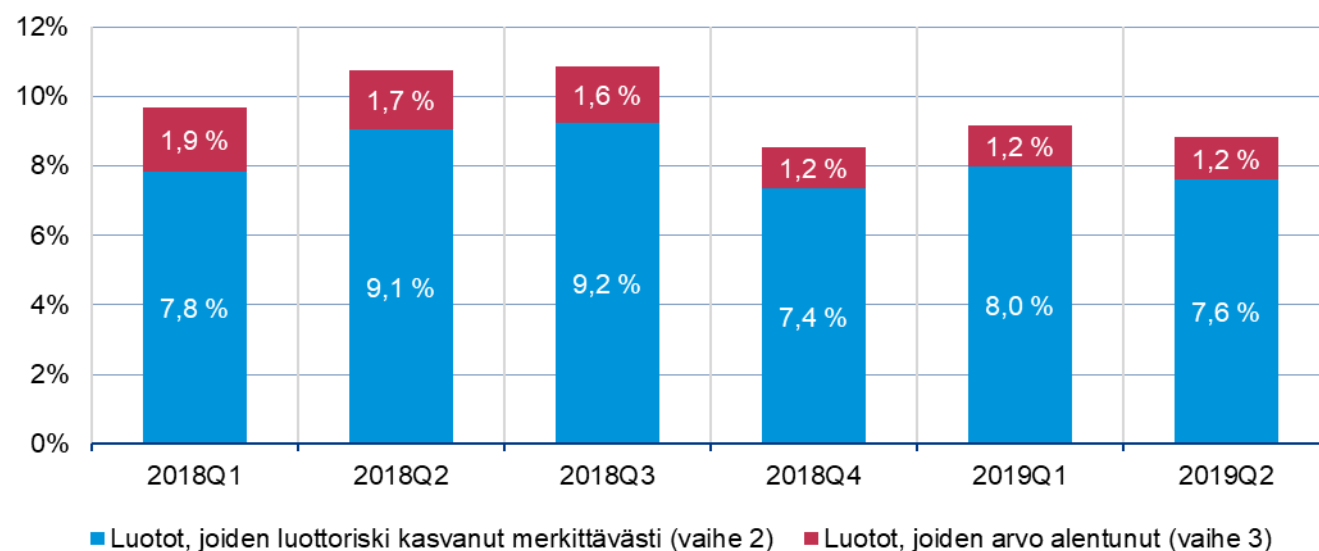
Lähde: EKP, Eurostat

Kuvio 28. Vireille pannut konkurssit, 12 kuukauden liukuva summa

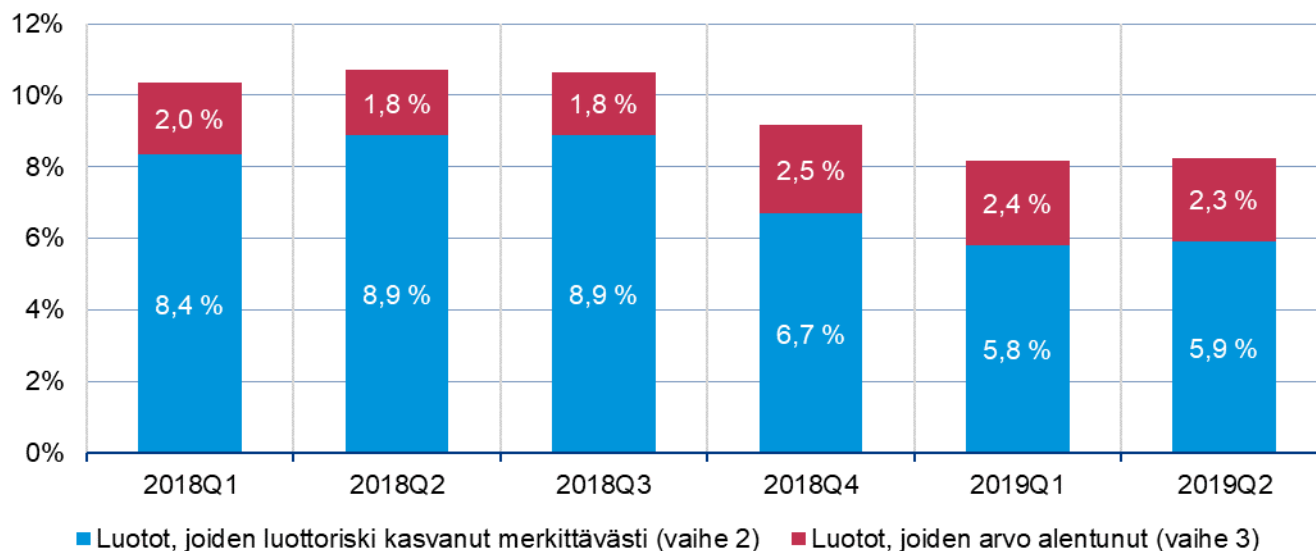
Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 29. Arvon alentumisvaiheisiin 2 ja 3 luokiteltujen kotitalousluottojen osuudet

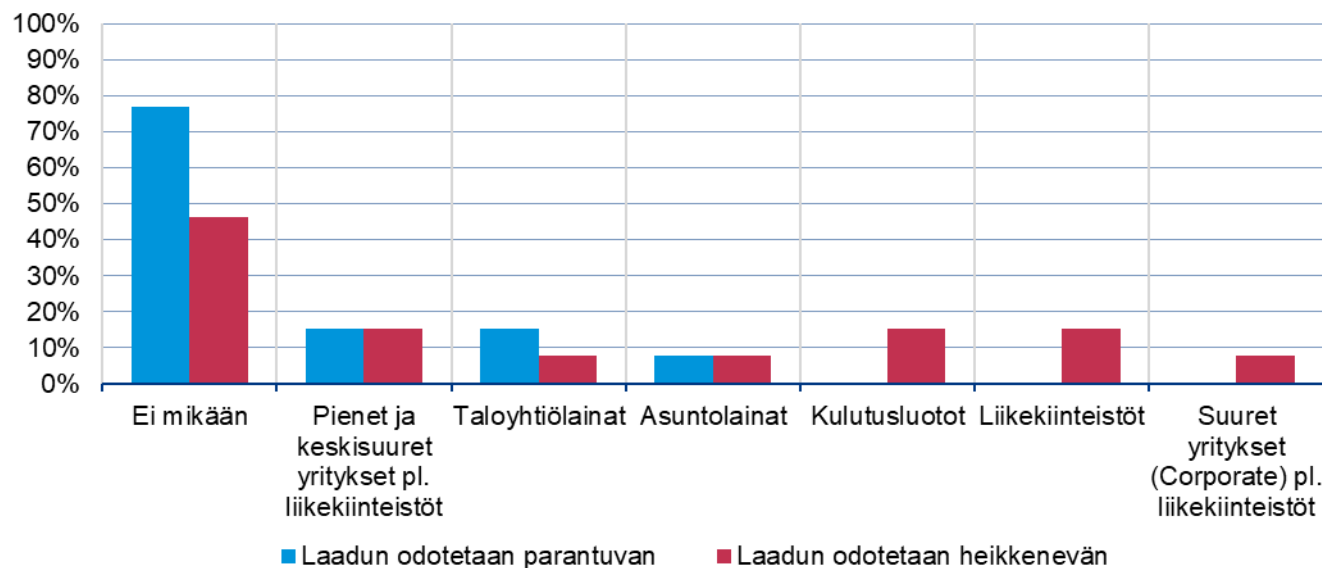
Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 30. Arvon alentumisvaiheisiin 2 ja 3 luokiteltujen yritysluottojen osuudet

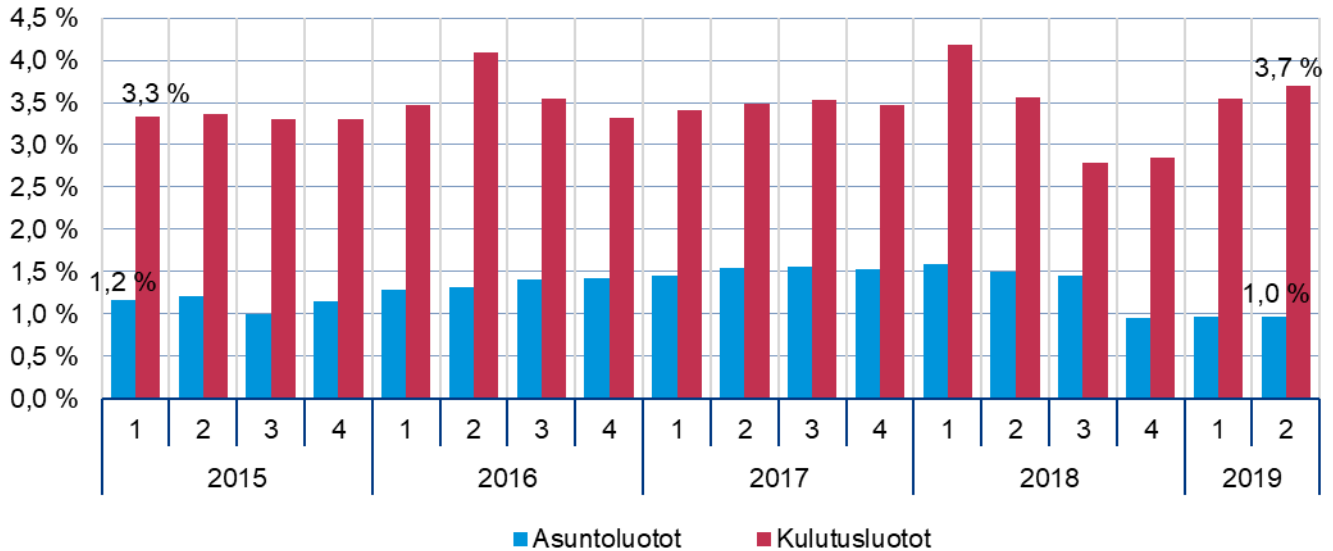
Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 31. Pankkien odotukset luottosalkkujen laadun kehityksestä seuraavan 12 kuukauden aikana (Finanssivalvonnan riskikysely)

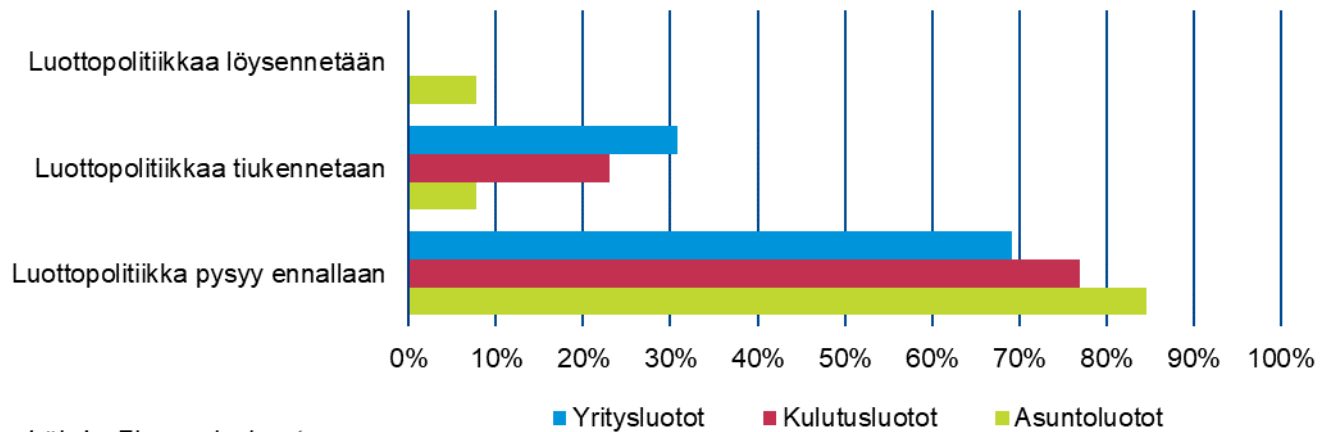
Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 32. Järjestämättömien asunto- ja kulutusluottojen osuudet

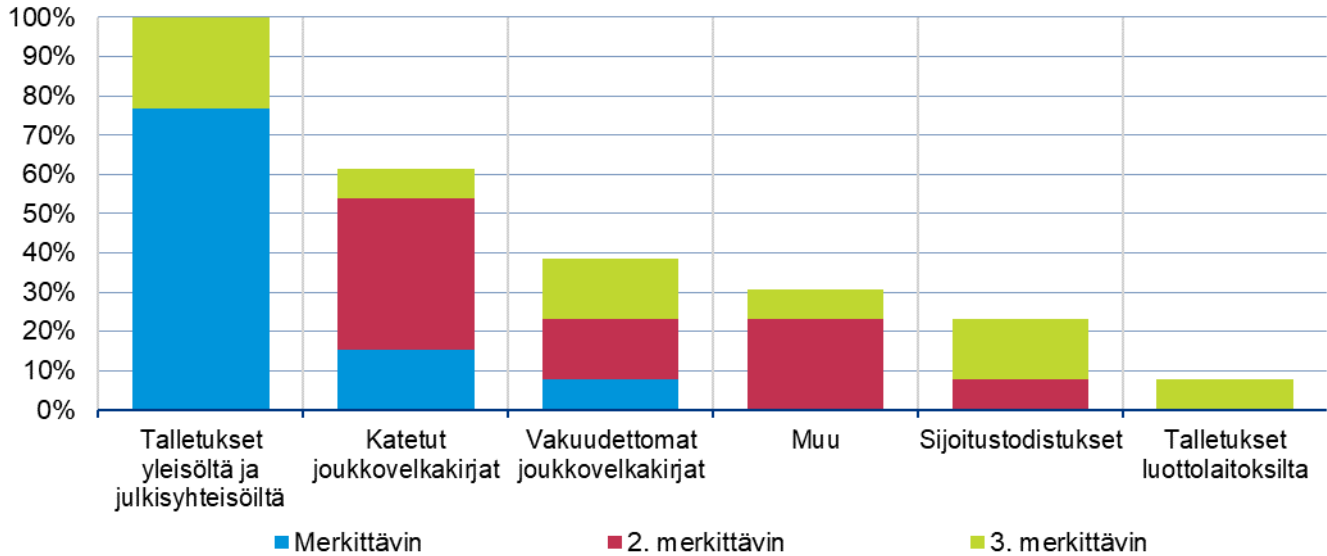
Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 33. Pankkien odotukset luottopoliitikan kehittämisestä seuraavan 12 kuukauden aikana (Finanssivalvonnan riskikysely)

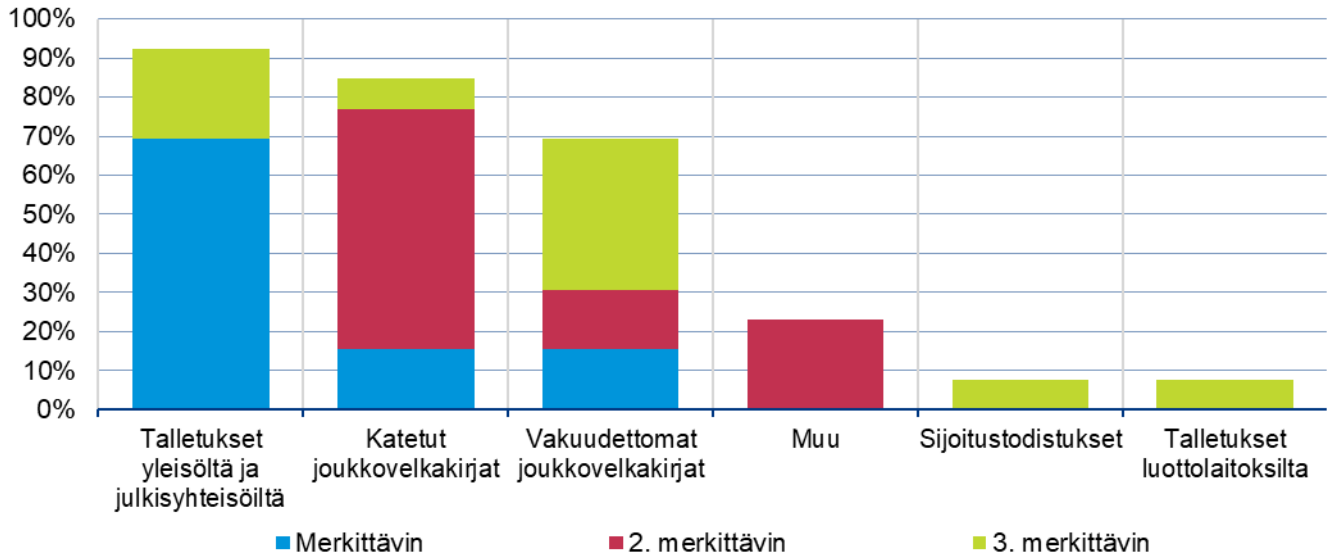
Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 34. Ensisijaiset varainhankintalähteet seuraavan 12 kuukauden aikana (Finanssivalvonnan riskikysely)

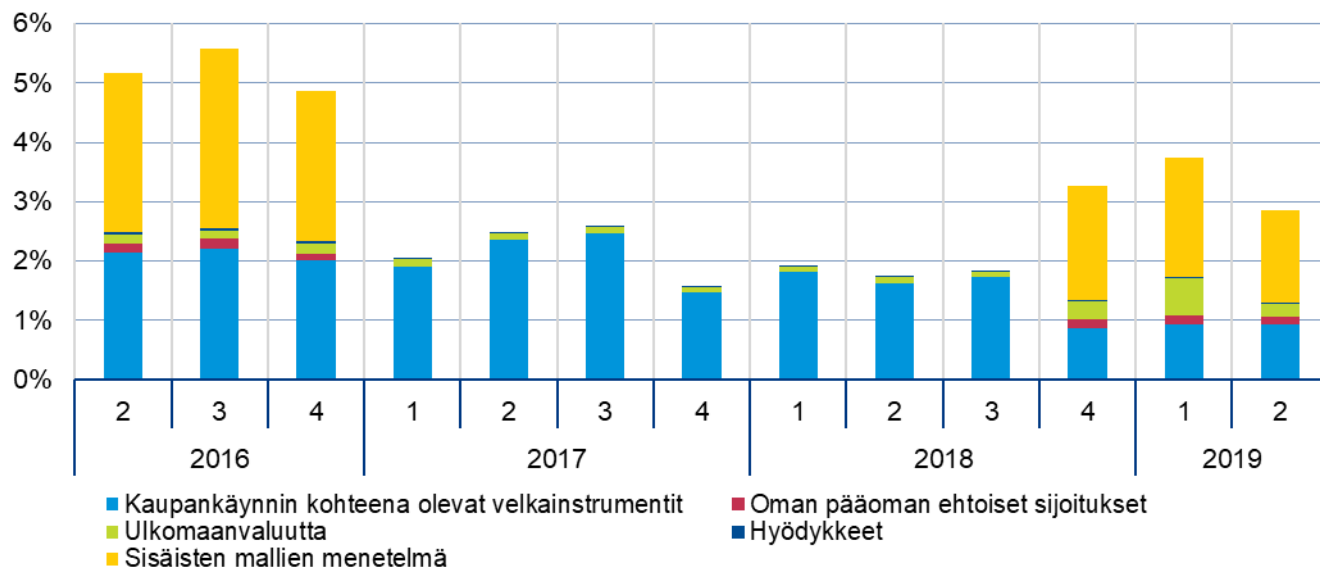
Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 35. Ensisijaiset varainhankintalähteet seuraavan kolmen vuoden aikana (Finanssivalvonnan riskikysely)

Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 36. Markkinariskin osuus riskipainotettujen erien kokonaismäärästä

Lähde: Finanssivalvonta